

Õ- Í ÈÉ ÝÐÕ ñýõäççë
2010/2 (32)
Õëñúí áçðõäýëëéí äóääð 244
Æèèä 4 óääà öýäëýääýí ý.
9 äýõ æèèäýý

Ñýõäççëéí ðääàèöèéí ç° äë° è

Ä.Ñí éí í ä Åð° í öèé ðääàèöè ð/ÕÝ- È-úí äàðää/
Ö.Äúýäðèø èä Í àðèéí àè-æéí äàðää/ÕÝ- È-úí àðèäð ðäð äðáí ò

Æèø ççä:

Æ.Äì äðñáí àà /Ø-Ó-í ù àèääàì èéí æèí öýí ý æèø ççí Äèääàì è-ð,
Õóóëü ççéí ø èí æýð óðààì ù äí èòí ð,
í ðí ô äññí ð, ñ í äñýí öóóèèéí öýöèéí æèø ççí /

Ñ.Í áðáí äýðýè /Ø-Ó-í ù àèääàì èéí æèí öýí ý æèø ççí Äèääàì è-ð,
Õóóëü ççéí ø èí æýð óðààì ù äí èòí ð,
í ðí ô äññí ð, Ì ÕÈÑ-úí ÕÇÑ-èéí çàðèðäè/

È.Äààñàí /Õóóëü ççéí ø èí æýð óðààì ù äí èòí ð,
í ðí ô äññí ð, Í ÕÈÑ-èéí äýä çàðèðäè/

Í.Ì °í ðääò /Í - Á-úí Õ° æèèéí Õ° ð° èá° ðèéí Õçí èé
ýððèéí ø èí æýý- /

È.Ì °í öýöýä /ÕÇÄÕS-í ù ÕÝÕ- Õ-èéí Äæèúí àèáàì ù äàðää/
Ð.Í þ óí öýöýä /Õýäëýëéí öçðýýéýí æéí ñýõäççë ççéí ààæø,
äí èòí ðáí ò

**Ñýõäççëä öýäëýääñýí í èéòèýèèéí ääóóèää, ççýè ñàí àà í ù
çí öèí ä-èéí °° ðèéí ççýè áí äí è áí éí í .**

ÀÁÓÈÄÄ

Æ.Áÿì áàà Ýðççäÿí ø ççðèéí ÿì çÿáí ýÿí àñóääè	3
Á.Ààööÿöÿä Õ ãæèéí áÿðøÿÿèöé öçì ççñèéí ýðèéí óóàé èì í ááí òèéã öÿðÿæççÿó àðää çàì	14
Á.Áí èì ðñàéöáí Õççöäèéí äóó õì í èì é	26
Á.Ãçí áèèÿä Ì í í ã è öèñ äàöü öçì èé ýðèéí áàéãóóèèääóóäù í òóðàé ö° í çã	34
Ñ.Ãí í äí ä Ø èèæèí ñóððùø èãñäù í öçì èé ýðèéí áàéääè	44
Á. ^a í ° ðì àà Ì ° í ð óääàö äÿì ò öÿðæèéí õì òèðì ã ãÿæöÿí áÿ	52
ÃÎ ÷ Õçì èé ýðð áí èì í ö° ãæèéí òàðèèòàí õì èáí î	61
Òàí ù òàí èí ì ýäýðçéä Õçì èé ýðèéí í ýð õì ì ù, î í ù òàééääð	79

ÝÐ-ÄÝÍ Ø--ÕÈÉÍ ÝÌ ÇÝÁÍ ÝÄÝÍ ÀÑÓÖÄÈ

Æ.Äýì áàà
Ì ÕÈÑ-èéí ï ðì ó àññì ð

Ø ççðèéí ò ï í ò ð àðàì à òýðýá áçððäýä-, ì ò ðä°í áàéòààä-èä ò° äèéäçé, ýðççæéí ýðýí ñóðààèææàð àæèòì óóä, í èéä èéí òýá æððàì ñàòèóèàð ççðýá áçðèé “òýäýí áí ð” òàæàà òçððýè ì ýäççèýä, òàéèáàð, òì äì ðòì ééì èò æððóèäì áààòùí òèèä èðäýäýä, àèèæì ñçðäççéýò, ààðàì òèäì òçæ ýýò çéèäèèèäáàéí ææðæààáí ùí óóò áèð . Õì òèðì æ-èéí òóäüä ýí ý í ù í ýäóäààæéí ò óó?, àààðàì æéí ð èì æ-àì àððàé àæèèèàæà òó? äýäýä í ù í æ òàì ààäçé á° ð° ä òàðèí äýýð í ýðèýñýí “ð ðèéí àæèèòàì” ñóáúáèòùí òóáüä ýðççäýí ð ççð ð èì æáçðèé ýí ýðçç çéèäýè í ù óæèä ð èì æýé, áàéí æì òýéáýð àæòèñàí ýñýòýýð ì òí ð-àì àð ì ù òì äì ðòì ééì æäì áàèèýý. Õèéí ýýñ ð-“ýðççäýí ð ççð” äýñýí ì èèä èòùí àæòèæàä áàæòàà” ì ò ðä°í ì ò ð ð ò-èéí òóðàé ýí ä æè-èýí àä- ççýò í ù ççéðýé.

“Ì ò ðä°í ì ò ð ð ò-èéä Àèàààì è- Ñ.Í. àðàì äýðýè “òóáü òçì, ýñòçè áçéýäðçì ççñò ð ð áóð ó òççì èé ò° è° è° ä-èä í ì òòì é ààðàì òð àðàèò çççèýò, äýì òýè ò-ðóóèàð, çì àéì í ççäæççð, òçæ ççð áèé áí èä ò, òçì èé çì äñýí ýðèèèäáàéí æ çä ð àððàéæàð ç° ð-èð ýäààè”¹ äýñýí áàéí à.

¹Ñ.Í. àðàì äýðýè. Ýðð ççéí ýò òì èü áè-èä, ÓÁ., 2008, 291-292 ààòù òàè

Í ëí í óëñúí Ýðççæéí ø ççðëéí äçðýì ä “Õçì ð° ð° ëððí èé ýñðýä äýì òðýðýäððàì ààðàð ò ðä° í ò° ø ø èòí ù ðçì ççñëéäáçéýæýí áóþ ó í ýæëèééí ø èí æáàéäèäàð ýèæäàððëáí í ëí í óëñúí ýðð ççéäç° ð÷èæ ñáí ààðäéæàð áí ëí í í òðí éä í ð ðýáí èé ñóððù ýððëéäðàñàðù äðýéí ý” äýæ òí äí ððí èéæýý.

Í ðí ð àññí ð ÆÑí ää í àðùí “Õóéü ççéí òàèéäàð òí èü”-ä ýí ýðçç í èéä èòü ä“í ðä° í ò° ø ø èò” äýñýí áð° í ðëé óðæàðð í ù àèø “ýðççæéí ” äýñýí òí äí òä ëí í ð ò ðä° í ááéòàèèòù äýððéýí ýáóóèäð ýðð áçðëé ááéæðéèèäæ, àèááí òøø ààèòí ààññýææýí , ýèèäæäæ÷-èéääýì òðýðýä ° äççèñýí äýì áóððóðàé áí ëí òù äèè÷-éýí ççççèæáàéæäà àæèèèäæä. Ýí ýí ù í ðí èóðí ðùí ÷-áí ä ðýí àèòùí äí ð ýààæäðààñ æäí à ýðççæéí ýðýí ñóðäàèææàð àèáàðàé í ýäððýèäààðàé ááéäàä² ðýí ýýæýý.

Ýí äýññí í àðèéä÷èáí çí ðèòóóèñáí ðóóèèéí çààèòùí àäæó é ýðð áçðëé ýðäýä ççä “í ðä° í ò° ø ø èò” ýáóóèäðààñ áèø ðòäù ðçì èé ðàèèäð äçé ýððèééä ðýí ÷, ýì àð ÷ òí ðèí èäí èä äóð ò ýäýí ç° ð÷èæ áí ëí òäçéí ù í èéä æáí æááéí à. Äýðýè òí áí àéä ðóóèèéí çí ðèòóóèèèòààñ áí æä ç° äð° í “äýýä” ààðæù í ðàà òóø ààèàðð áàðàèñáí í óóð æððí ù í àäæð, àèü ýñðçè äýýðýýñ ° æñ° í äí ðèí çàí æäàæàðð ò ðä° í ò° ø ø èò àæèèèäæä ýáóóèäð ñí í èðòí èä àí àððáí ààðàñäà ð° ° í äçé áéé.

Õóéü ççéí óðæàððàà “í ðä° í ò° ø ø èò” äýäýáí ù ç° äð° í ñ° ð° ä ø èí æèèäæðóéäàääýäýè ó÷èð äóðàæäèðàé áí ëí í .

Äýðäýý í ëí í óëñúí ýðð ççéí ñàèéäðð “ðçì ççñëéí í ýæäýè, áçéýæýèééí ýñðýä÷-èæýñýí “í ðä° í ò° ø ø èò” í ù ýðð ççéí ð° àèéäçé, ñ ñóððòáðóóí ù ççáí ýýñ òí ðèæèí æáí ò, çýì èýæáýð çð áàæäððù áàæðóèæ ááéäàáí ù àæèèèäæä

² ÆÑí ää í àð. Õóéü ççéí òàèéäàð òí èü. ÓÁ., 2003. 158 áàðù òàè

4

Ì áí àé °í °° äðééí òóóèèóáààñ ä¿ã ýèð ðééæ ¿çýõýä “ì ° ðä° í ì ° ð ð è” í ù “ýð¿¿æéí” äýñýí òí áí òã è ù ä çààààè àãóéáàã ÝÁØ òóóèèàð è çí ðèòóóèèããããããýæ¿çýõ í ù çí äýñýé ì óóàé þ ì .

Öýäýä ÷ Ì í í ã è Õèñúí ñ í äñýí òóóèèéí òí éáí ããí ò çààèòáí ä ýéäýä í ýí ýð òà÷èðã¿éãýýð, ýðð ç¿éí áð° í ðèè óòãàððàà òónãããñáí ààéáàáí ù òýí ä ÷ í ééã ì ãóí é àéèýý. Èéí ó÷ðààñ ã¿éõýõãýð àæùí ð óããí ààð, àè ù ýñð¿è çàðèðããáí ù ãóðì ààð ðééããýæáóé äýí ò õýðýä, ç° ð÷è° ñ òð ù ä÷èéáí ñýðãééýð, òàñèáí çí ãñí í ò çí ðèèã ä¿ðèè ýí ç ä¿ðèéí “ì ° ðä° í ì ° ð ð è”-¿¿äèéãýõýñ ä¿í äýý ýð¿¿æéí ð èí ãóýé áí èæðóáèðàð , ñòí é õýí ýýæáí èí ðã¿é í ù ýý.

Áèáí èé òónããéèáí àà÷ ¿çýæáóé “ýð¿¿æéí ì ° ðä° í ì ° ð ð è” í ù “ì ° ðä° í ààéòáàèð, ýð¿¿æéí áí èí í ã¿éõýõãýð àæùí ýðýí ñððáàèæèàð òí ãò ð èí æ÷èéãéýððèéèæáàéáàãã° ð ° ä çí ðèèã í ù ýð¿¿æéí òýðãéã èèð¿¿éýð, äýí ò ýðãýäèéã èè÷èýí äýí áóðóóã òí ãóí í æ òéí ààð ð° í äè° í ãééí , ðàððàð áóñ ð ¿¿ðýä ð èéããýððè¿¿éýðýð ð èèæ¿¿éýí ° ð ° ä ÷ èéýããýãáèèýý.

Ì í í ã è Õèñúí Æ¿éõýõãýð àæùí òóóàé òóóèèéí 11 ä¿ãýýð ç¿éèèéí 2-ò Õàããààæéí áàéãóéèèãã ã¿éõýõãýð ýðýí ñððáàèæèàð àæùí ä òóóèèàð òàð ù ýäèóóèñáí äýí ò õýðãééã ààéã àðããàð ¿ééãñýí áóþ ó ¿ééäýðýýð äýèðãýæáàéããà òóðàé çí äýñýé ä¿ðèè ì ýäýýèèèãããðäèéí àðãã, õýðýãñýýð ð àèããò áí èí ì æ¿é /11.2.1/; òóóèèàð òàð ù ýäèóóèñáí äýí ò õýðýä ¿ééãñýí ýðãýäèéã ° ð ð àðãã, õýðýãñýýð ì èæ òí ãóí í ò áí èí ì æ¿é /11.2.2/; ýí ý òóóèèéí 12 äóããàð ç¿éèèéí 1.5-ä çààñáí àèããããñáí í óóó àé÷èããàððèì ò, ýä ç¿éè, ããèò õýðýãñýé, çýãñýä õýñðýð áí èí í ò¿÷-ðýé òí ðáóóèàð, òàððàãèéãýãðèð, ì áí ñóóðóóèàð áí àèñ, ò¿¿ð ñí , è ù í äóðñããèò ç¿éè, í óóããì àè ýä ð° ð° í ãééãýðæí èí ò /11.2.5/ ... çýðýä çí äýñýéèéí àè ù í ýáí ù áàéáàè, ì ° í ýí ý òóóèèéí 11-ð ç¿éèèéí 2 ààò ò õýñãééí 1, 2, 3, 5, 6-ä çààñáí çí äýñýéýýð Õàã óóè ù í

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ 2010/2

áàéæóéèàã /ýð ççæéí ÷èæýéýýð/ ýðýí ñóðààèææð àæèè ýáóóèàð ýððèéá òón òón ýäýèäýã àæ

Õ ççí ÷éýí Ø ççðèéí ø èéäáýð áèèèççéýð æçðúí æéóýòäýð àèéà ì °í òçç òóóèèéí 9 ä ççýýð ççéèéí 1.4-ä çààñáí òí ðèæáí è ì ðã ò, çéí ýýí æðæð, áóñäü ááàðüòàèèàð, òí ðèí í ñçèòäýð çýðýáí í òòí é äýì ò òýðýä çéèäýóýñ òðüä÷èèáí ñýðæééýð, òàñèáí çí æí ì ò, òýäæýððèéí òðüä çéèäñýí áí èí í òí ðèð áí æ áí òí ð æðñáí òýðæéá èèðççéýð, Õèèèéí òàã óóéúí àèáà òóóèèàð òàðüýàéóóèñáí ýðççæéí òýðýð ì °í òóóèèéí 11 ä ççýýð ççéèéí 2 ààòü òýñæéí 1, 2, 3, 5, 6-ä çààñáí çí äýñèýéýýð, Àèèèæèðàé òýì òýð æçàð ì °í òóóèèéí 11 ä ççýýð ççéèéí 7-ä çààñí ààð ÝÁØ òóóèèàð òàðüýàéóóèñáí òýðýð ýí ý òóóèèéí 11 ä ççýýð ççéèéí 2 ààòü òýñæéí 1, 2, 3, 5, 6-ä çààñáí çí äýñèýéýýð ýðýí ñóðààèææð æéóýòäýð àæèè ýáóóèàð ýððòýé äýæ òón òón çààñáí áàèáã

á °ð °ð òýéáýè, òàãí óóéúí áà æéóýòäýð, ýðýí ñóðààèææð àæèèèàæááí ì òòí é äýì ò òýðýä òççí èèä çéèäñýí ýðäýàèèèèèðççéæ òàñèáí çí æí ì ò, çàééø æé ø ààðèèèæèðàé ì ýäýéèèèèèè èæòí æí ì ò, òççí èèáí ðí òàññüí çí ðèð æððí üí ààæóó áýðæççéýðèéí òóèè ýáóóéí à. Æèø ýý áóðüààòà: òèñ ò° ð, ì èèæððè è ççéýæýèéí èäýýèä áàæðáí ýðççæéí òàðèóðèèæàñ çàéèñòèéðèèèè òí èàñí í í ýäýí òí ì ì òí í àèááí òóð ààèòí ü òýðæéáð àèæððèèè æéóýòäýð àæèúí ì ýäýý ì ýäýýèèèè çí äýñèýí ì ðí èóðí ðüí òýí àèòüí áí ð ýðççæéí ýðýí ñóðààèææð àæèèèàæà ýáóóèæðáí æèðòàé áàðè ò áçðä ççèæ÷àñáí àà "... Í óóð, ààèä àðæàð èèðççéýð ì èæòí æí ì ò ÷èæýéýýð ò° ðèéí òónæè èèáàüí òç÷èéá ààé÷èèæ àð èèæàñáí "³ äýæ ì ðí èóðí ð ýèèàð äççí ýèòýí äýý æè÷éýí ì ðóóèæáàéñáí á° æ° ä òýð í üø ççðèéí ýðñèéí ø èéäáýð ðã è òèèóðð áí èñí í þì .

³ " .Ñàñáé. "ÁÁÁ áí è ì ÀÕÍ -üí ñààèèéí çí ýý àèø". Çóóí ü í ýäýý., 2006.06.06, ' 24

a í ° ò à à ã ä é ö ý ð ò , ý ð ý í ñ ó ð à à è æ è ò à æ è è í ü ý á ð ý ä ñ ° ð ã ä ð ä à à ð à ð ò ó è ñ à í ò ý á ý ð ð , ò è è í ý ñ ÷ ò ç í è è ý ð ð , ý ð ð ÷ ° è ° ð ã ç ° ð ÷ è æ á í è ç í ø ä ä é ý í ý ò ç ç à æ è è à æ à à í ü ç ä ä ° ì ð ° è è è é í , Ý Á Ø ï ð í ò à ñ ñ ù í ò ç ç ä ý ð ÷ ç ï ð ä ä é ° í à ñ ý í ò ó ó è è é í à à ò à è æ à à í ü ý ç ý à ñ ó ó à è ó ó à ü ã ð í à ñ ° ð à à é í à . Ñ à ý ð à í ò ç ð ò ý è ñ à é à à ñ à í Ñ . Í ò ä í à à ý ð í à ð ù í ò ý ð ý à ð " ä ä é ö ý ð ð à æ è è í " ì ý ä ý è è ý ð ð " ò ç ÷ í ý í ý ä ä ç ç è ý ð " ä ý æ á à è æ à à à À à è è æ ò à è ö ý ì ö ý ð æ ç ð ù í ò à í í ý è ý ä í í ò ð í é ö ý è à ì à í à î ð ñ í æ ø ý ä ý í à ö ý ì ä ý æ ý ö ý ä è è ç ç ä ý ð ä ä é . Ý ð ý í ñ ó ð à à è æ è ò ÷ è æ ý è ý ð ð è è , à à è à ð ð à à ð ý à à æ à à ä ý í ý ò ç ç à æ è è à æ à à í ó ó à í ü ä ä é ö ý ð ð ý ð ð ì ý à è è é í ò ç ð ý ý í ä , è ö ý í ò ò í ò è í è à í è à í ð í è ó ð í ð ù í ö ý í à è ò ù í à í ð ò ý ð ý æ æ ý ä á í è ì à ÷ ö ý í ä ò ç í è è ý ð ð , ý ð ð ÷ ° è ° ð ä ö ç ç à à ð è à ð , ç ° ð ð - è ð ý ð ñ à ý è è ò ö ý è , á à ñ í è è ä ý ì , í è í í í è è ò è é í ò à ð à à ö ý ì à è ò à í à ð ° à è è é ° í ° ð ð à ° ä ä é , ö ý ä ý ä ÷ ï ð í ò à ñ ñ ù í à à ò à è æ à à ä ä ý í ó ó æ à ð à à ç è è - è ý ð , ý è à í æ ö à ° ì ð ° è è è é í ç è è à æ è è à æ à à ä ý á ó ó è è ò ì ð ÷ è í , í ° ð ð ° è ò ó í ö ç ç à à ð è à æ à à è ó - ð à à ñ ò ç ç í à ò ó í à í è ä í ì æ ò í é ò à í à à æ á í ò à à ð à è , à æ æ à è ò à í à à à é í æ á à è è æ à ð í ü ç ç è ö ý è .

Ý ð ç ç æ è í ì ° ð ä ° í ì ° ð æ ð à æ è è à æ à à í à ö ý ð ý ä ä ç ð ð ä ý è ð , ì ° ð ä ° í à à è ó à à è ò ä è è í ò ç ç ð ý ä ä ä é ö ý ð ð ä ý ä ý ä Ä ý ì ò ö ý ð æ è í í ° ð ð ° è á à è à è ü ã ò í æ ï à æ ö ý ð ý à ÷ ò í è á í æ à í è á ç ð è è á à ð è ì ò , ñ ý è ð , ì ý ä ý è è è è ä ò ó æ è ó è à ò ù í ò è è à ö ý ð ý ä ä ç ð ð ä ý ä - , ì ° ð ä ° í à à è ó à à à - à à ñ ý á ó ó è æ á ó é Ý Á Ø ò í à í ð ò í é á í è í í á ó ñ à à à æ è è à æ à à ì ° ð ä ° í à à è ó à à è ò ù í ä ý æ í ý ð è ý ä ý ä . ì ° ð ä ° í à à è ó à à è ò ù í à æ è è à æ à à í ü ì ° ð ä ° è ð , à à è ó à à è ò ä ý ñ ý í ò è è æ ó ð ä ä ý è ä ý ð ç ç í ö ý è á ° ð ° à ý ä ä ý ð ð í ü à à í æ à ð à à , á à ñ ò í ñ è í è , ò í æ ç ý ð ý ä ý í ç á ç ð è è í à ð æ ö ý è á ý ð ý ð ý ä à æ à à í à .

× ó ó à ì ° ð ä ° í à à è ó à à è ò ù í ð ° ð ° è á ç ð ð è í à æ è è à æ à à í ü ç ä ä ï ð í ò à ñ ñ ù í à à ò à è æ à à , ò ç ç í è è á í ò ð ý è è à ð , ° ì ð ° è ° ð ÷ è ä ç ç ð æ è í ý è æ à , ç è è - è ý è , ç ð í ° è ° , í í ö è í ä ý ì à ð á à è ó ä ý ? ä ý ä ý á í ü ñ ó à è à à - à ù í

⁴ Ó à è í à í ü è í ð í ò à ñ ñ . Í í à . ð à à . Á ó ó à í è ð . È Ó . ì . 2001 à ñ 235 .

ð æèæéí ðàèèèèàæèèí ù àí òààðèù áààéí æ òàòæáàéèààð ì . ßèèàð ýðð áí èí í °ì ð° è° ð, °ì ð° è ÷ ÷ ýð ýðð, ÷ ÷ ýáí ù ì àí àé ÝÁØ ðóóèüà çààñáí , ñí î ð ýð ÷ ÷ æéí ðýðýã ÷ ÷ ñãýñýí /ñýææðí èéãáàðèà÷èàð/ ÷ áýñ ýðèýí èàýãðòýéãýýð ° ðñ° èã° ò ò÷èððàé.

÷ ÷ í òýé ðýèäðóóèàí ì àí àéã ãýí ò ðýðãýñ òðüà÷èèàí ñýðæèéýð, òàñèáí çí ãñí î çí ðèèã î ð ýããæàæáóé æéðýðýðð àæèè, ò ÷ ÷ èé áí ò ð ýð ÷ ÷ æéí ð ðóððàé ýðýí ñòðáàèæèðð àæèè °ì ð° èèèéí ÷ èè àæèèèàæà ýáóóèàð ýðð ç ÷ éí áéà àààñáí ÷ í áýñèýè í áí î òí í áí î ÷ æééýãýæáàéæàððýéýðýñ ° ð ð àðæãé.

Òýãýã ÷ ÷ í áñýí ðóóèèéí 16 áóããàð ç ÷ èèéí 14-ò çààñáí “ì î í á è Òèñúí ðóóèü, î èí í òèñúí ãýðýýí ä çààñáí ýðð, ýðð ÷° è° ò í ù ç° ð÷èèñ° í ãýæ ÷ çãýè òóè ýððýý ðàí æàèéóóèàðàð ð ÷ ÷ òýã ã ì àí è æððæð, ... ð òààðæà ð ÷ ÷ ýýð ð ÷ ÷ èãýð ýðð” á ÷ ýí òðæàððà ÷ èè÷èèè ÷ àààðæé áàèæàæàñ ýð ÷ ÷ æéí ðýðýã ÷ ÷ ñãýðýñ °ì í ° ð ÝÁØ ðóóèüà /172 áóããàð ç ÷ èè/ çààñáí òí èð èóóèè ÷ æé áí èí í Æéðýðýðð àæèüí òóðàé ðóóèüà /2-ð ç ÷ èè/ çààñáí ... òòñæé, í óóò àðæà, ðýðýñýè àð èæèáí ýáóóèæáàèæà ì ýáýý, ì ýáýýèýè, áàðèì ò áè÷èã í î òí èã î ýðæè èí ð, òóæèóóèàð, ð àèæàð àæèèèàæàí óóáà ì ° ð ÷ ÷ æéáóé ýðãýã ì ýðãýæèéí °ì ð° è° æ÷° ñ òòñèàèèòàà àààð áí èí ì æóóí á ÷ ðýáí ùí óóò áèð ýý. Õýð ÷ ÷ àòææé “ð ÷ ÷ çàñàæèèè ã ðýðýæ ÷ èýðýã î ðí èòáí ã” ãýñýí ðóóèü÷èèñáí òí áí òã èðí é ì ðí èóðí ðúí /èàýáðè ñáí àà÷èàæà á ÷ òèè / òýí àèò òýí ä ÷ èè÷èèãýãýñ ° ì ù òí áí ðòí é áóñ ðýáýýð.

Ýð ÷ ÷ æéí ðýðýã ÷ ÷ ñãýðýñ °ì í ° ýããããããð ÷ èé ýðð, ýðð ÷° è° ò í ä òàèèñáí ýí ýð ÷ ÷ àæèèèàæàí óóáí ýðð ç ÷ éí çí ðèòóóèèèòü ãòààð èä ò° ð èã° ð æ ÷ èæ èè òí ä ÷ èè÷èèèèè áí èã ð ð ÷ ààðèèàæà ç ÷ é , ñí î ð òàèèæàæàéí à.

ì ° ðã° í ì ° ð æèð àæèèèàæàí ä çàðèèèèí ð èí æòýè ÷ èèèè ÷ ÷ æàðñáàð áàéãããðóóèè ðýãèýè, ì ýáýýèèèèí ðýðýñèýýð ò° ò í æé áàðèì ò

ð° ñ° òýé æø èæýéýð äýì ò òýðæéäççéé-èèæýè çýì í í í î ò òóòàé
ýì àð ÷ ýðèà áàéæòààðàðòäçé. Õççäýð ÷ çè áàðàì Ýðççæéí òóóèüòàé
ðçéí òí èáí î áçðèé ÝÁØ òóóèèéí çéé-èýèä ÷ èèýððèé ñ° ð° áí ° è°
ççççéí ý. Õí äí ðòí é í ýäýí òýðäýð ýí ä æø ýýèüä. Ýðççæéí òóóèèéí
253 áóæàð ççéèä áóp ó “í î èèí ò áàðèì òù ä òóóðàì ÷ ààð áçðäççéýð”
äýì ò òýðýäýàæàä “ýðççäýí ø ççð” àæèèèäæàòàé òí èáí ääí ááèèýý
äýñýí àñóóèò òààèæàæáí èì ò þì . Õýðýäáçðòäýä-, ì ° ðä° í áàéòààä-,
° ì ð° è° ä-, ø ççä-, òýðæéí î ðí èòí ä-èä, òàèóóä ýðççæéí áí èí í
èðäýí èè òýðæéí í î èèí ò áàðèì òù ä òóóðàì ÷ ààð áçðäççéñýí áí è
ýðççæéí òàðèóóèèäæà òçéýýð ò-èðòàé.

Í î èèí ò áàðèì òù ä òóóðàì ÷ ààð áçðäççéýð äýì ò òýðýäáí è ø ççð,
í ðí èððí ð, ì ° ðä° í áàéòààð, òýðýäáçðòäýð áàéæòèèäæí òýäèéí çéè
àæèèèäæàì ù í ýð òçí àèéä æòààæ òýäýí ä èòäýð î èí ù èòäýèèéä
àèäàæàóóèòòí çýðýæýý òçí èè ýðð, ýðð ÷° è° í ä òóóèü áóñàðð
òàèäàäàäàðòäð í áúäèò áçðèé í î òòí é çéèäýè þì .

Ýí ý äýì ò òýðýäí ü äýì áóðóóæéí ñàí ààòàé òýèäýðýð èèýðäýä
á° ð° ä ñýäýèò í ü ° ø òí í çí í , àðàððòàè òí ðñí è, àèááí òóø ààèü í
òí èí í î èèèèðàì ð° ò° èä° ò, ø óí àòàéí çýðýäýì àð ÷ òýèäýðýð èèýðð-
áí èí í .

Áàéòààí ø èèòäýð àæèèèäæàì ù èèí “í î òòí é ° ä-èí ” ñççèèéí çää
ì áí àéä óèàì ° ñ° í í ýì ýæñýýð áàéæàá í ü í óóò áèø . Õ èèèè° í ýñ
òí î ää í ñáí èí î ä èðäýí èè òýðýäòýí áí ø èèääýðèýð àæèèèäæà òçðòýè
ñýðäýèèéí çí äèí í , “ýðççäýí ì ° ðä° ò” ñí í ä äí äæø ýý áí èí í òóáèðð-
áàéí à. “Àèäñàí òçí àðàáí òàì òàé” äýä-ýýð çàèü ì ýò ààðàì ò
ø àðàèòàì ä áàéí ää í ýðäýäæýòýñ äçí ä í ü ì ýòäýèòýýí í ýðð “èèò
òóóðàì ÷” æçæèéí äçðä òçññýí òçñýýäçé “òí æí æ”, ýòýñ ð° ññ ääçé
çðäýèæèñýí ì àðæàí ä àðæàì æàæàæòóóèèéí òç-èððèèéýèä ° ðð í
ýä ð° ð° í ð , í ðí í áàéòàà àèäàì òí î ñí ðð-, ñýòäýè ñàí ààì ù ø áí àèèä

ààòàó í ù °í °° æéí í èéã èéí áí àèò àçð çóðæéí í ýááí èí í à ááéí à. Áýòýè èèò óóóðì àááàðèì ò áçðä ççèñýí ãýãýýð ýðççæéí òàðèóóèàæà òçýýýæ áàéæàà òóàù òçí, àèááí òóð ààèòàí, òóòàééáàè, ø ççã-, òí ð° è° ã-, ï ðí èóðí ð í èðúí æèççäýä áð í ù æðñàí ãýæçç?

Ààèèãí í ãýì òðýðýãýæðóñæéèàí ççéè-èýããýãçé áí èí à-òççí èé í áúáèòèà, ñóáúáèòèà ø èí æéãòí áí ðòí èéñí í í èí í ççéè, çààèóóóá Ýðççæéí òóóèè à òóñæèàà í èæ-àññàí. Õççí òýé í ýáýí ààèè "ýðççäýí ì °ðä° ò" í í òòí é ãýì ò çéèèèèè áçòýò, áçðýèäýòççí èéãí °í òýí à í àðèéá-èèàí òí áí ðòí èéæ àí ùàðàè çéè-èýèòýé áí èã òí ù °í °° æéí òóèæàí ãñàí ãñóóèèúí í ýãýðèàí ãçé ì °í.

Ì áí áé Ýðççæéí òóóèèà ò° ðèéí àèááí òóð ààèòàí àèááí ù ýðð ì ýäýý òýòðççéýò, àèááí ççðãýý òðáóóèèàí àð èæàð ãýñýí ççéè áí æ /ýðççæéí òóóèèèè 263, 264 àççýýð ççéèççä/ áàèáàã- ýí à "ì °ðä° í ì °ð ð èòèé" ýñðýãýì áð - ø èí æòóñææãààãçé, ýí ý ççéèèèè àèááí òóð ààèòàí ãýáýáí ù ç° áð° í óàèðáàð àèááí òóð ààèòàí òàí ààðáð, ááñ çéýí æ òýí æýýí èé òí òèðí è ó-èðñàí áàéòúã ø ààðáàã, òýãýä - òçí áýáòýð òýðãýñ òààø ø àèèòãçé ýè çýì òýé ó-ðààñ Èí í ááí òèéí ççýè ñàí ààí à ò° àèéè°í í èéòýòãçé, çéè-èýè çð í °è°° áàðáà áàéòãçéòýé ààèè.

Ýðççæéí òýðæéã "ì °ðä° í ì °ð ð í °" ãýáýáí ù áçðýí òòààðàà ì °ðä° í áàéòààð, ýðççæéí ýðýí ñóðáàèææàð, ýèèàð /èòýí ò òí òèí èáí èã ãçéòýòãýò àæèè òýì ýýí í ýðèýããáýá' -èãççðãççæéí òí æ ò èí æéããàãòóèñàí í èéã èòáéèýý°.

Áýòýè ì °ðä° í ì °ð ð ò àæèèèàæããòççí èé ì óóã ççýò çí ðèèã òí é ì ýòýýð í èéã ò, ì °ðä° í áàéòààèòúã ç° áð° í ì ýáççéýã àààòàà

⁶ ÁÑí áá í àð Óóóè ççéí òàéèáàð òí èü ÓÁ 2003 í í

÷èæÿãñí òÿí ýí ççýõ, ð ççðèéí °ì í° ð àðàí à áçðèé è íí òèí ò àæèèàæàãç° áð°í ááéòààèòààð òýðÿæççÿóÿýð òóéèð ðàð ÿàãàè í èéòÿã ð èí æýé áàéí à. Õí äðóóéáàè, ÝÁØ òí àí ðõí é àæèèàæà òççí èé ð° ðè ççäèéã/ççÿã í ýæÿã òðð èèè, ð èí æèÿý ãÿò ì ÿð òí æ ááéèèàð ýí ÿ ÷àòóóéàí àð èæèàðçé, ç° áð°í /ñýææÿýí, ÿèèàæàã-, ãÿð÷ òí ðèðí ã÷èéí / ì ÿä ççèæéí òí éí íí ñ òéàéðàí ð° ð° èã° æ òóóéù÷èàæãñàí àðæ, òàèòèéóáù ãÿñ òí ì ñí ðèí í ç° ð÷èð ÿàãàè í ù í èð èðèí í. Õéæáí áàèì àæòóéàð, ñýòÿè ççéí òóáüã ààðàì òèàð, ðç÷ òýðÿæÿóÿýð çàí àèòèéÿò, òóóðàí ì ÿðÿò çÿðÿãÿí ç áçðèéí áí ðèð àðæòáùã ð àèæããñàí æð èæÿé ì ÿòÿð ÿñ ì àðàí ààà ð èí ãÿÿñí òàæàààæéí àæèèòàí ð° àèéãé, ì ðí èóðí ð, ð ççã÷ ì àí àéã ð° ð° í ãé ááéèà ì ù í óóó àèð .

Áð í ù “ááéòààæ í í òí èñí í” òýðÿ ÝÁØ àæèèàæàí ù ààðà ààðàà÷èéí ð àðàí à í ÿòààæàð ì ù òóí àì àðòàí. Õàì æéí íí òòí éí ù, ì ÿä ççÿã àààòùí òóè “ÿðççäÿí ì ððã° ð” òÿéáÿðèéí ÿì àð ÷ çéè àæèèàæà ÿáóóéàðàñ áóòàðàà áí èñíí í áàðèì òì ÿáÿÿè ççä Õççí èé ÿððèéí ççí áÿñí èé èí ì èññ, ì ðí èóðí ð, ð ççð áí èí í áóñàà òí èáí æáí ò ááéðóéèàæòáàà òàñðàèèòçé èðæááéèà ÿàãàè.

Íí ç áçðèéí òàèðààì æ÷èæÿÿýð, ð óààðæ, ñ òí æì í ò ààèáááí àí ð ÿààæàãã“ì ððã° í ì ð ð ð” ÿñðÿã òí àí ðõí é ÿðð, ççðÿãðçÿÿñí ð° ðèéí áí èí í ð° ðèéí áóñ ááéðóóéèàæìí òàì òùí àæèèàæà, èáÿáðè ñàí àà÷èàæì ã ÿðñ ãÿÿð è ççÿýò, òàì òàðñàí ç° áé° èð° í, í í í è ì ðàèòèééí òóðàè, ÿðèèòèàæì àí æì í èæóéææðéáæ ææèð òí òèí èáí è áçðèéã òàè áçðÿÿñ í ù ð àðàí ð ààðààæ çàñàí çàèðóóéæ ááéð ì ù ççéòÿé. Õÿðÿãáçðòÿéò, ì ððã° í ááéòààèòààñ° ð “ì ððã° í ì ð ð ð” í ÿðèéáÿÿýð ÿààæàãà èè, ààèáààð ÿðççäÿó ÿí ç áçðèéí òÿéáÿð ì ðí èäèí æ ð óóã, ð óóã áóñààð äÿì æéí çéè÷èèæ ÿéäÿá í° è° è° è çççèäÿã òàèðààì æ çàòèàèæìí ÷áí àðòàé, àèù ÿñòçè í óóò, ààèã í ÿððÿé àæèèàæàí óóáùí ÿñðÿãçí æñ ÷àààð ð° ðèéí áí èí í í èèã èéí

õýí àèòúí èäýâðöýé õýéáyðççäèéäýí ç áçðèéí ø àòàí ä äýì æéí áí ñã õ ø ààðäèäãä áàéí à.

Õýðýääçðöäýõ, ì ° ðä° í áàéòààò áí èí í ï ðí éóðí ðúí áàéäóéèèäãäñ àæèèòí óóääàñ ° ðèéí äí òí í ä èòäýéýýð ýáóóéæáóé ÝÁØ òí äí ðòí é áí èí í áóñää àæèèèäãäí óóäää äýýðýýñí ù, õýéáyðèéí ð äèé ø àèòàã ø àèòãäí çààæ óóòãèèäáí í ðí õ ò° ð° è áçðèéí çí òèóóéèèò, óèèì æèäãñàí óäèðäàì æçáý ° í ð° ð° ñ° í ï ðàèèèè çéèèè ççäèéáí ýí äàðóé òàèæ° ð ð-è° õ òäãáí èæýý.

Õª ÅÆÈÈÉÍ ÁÝÐÕØ ÝÝÈÒÝÉ ÕÌ -- ÑÈÉÍ
ÝÐÕÈÉÍ ÒÓÒÀÉ ÈÌ Í ÅÁÍ ÕÈÉÅ ÕÝÐÝÅÆ - ÈÝÕ
ÀÐÅÀ ÇÀÌ

Á.Áàòööyöyã
ÕÝ-È-ù í Àöèàò ðàò áðáí ò

Í ýãñýí ñ í äýñòí èé Áàéäóöèèàãããñ 2006
í í ä Õ æèèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ýððèéí
òóðàé èí í ááí òèéã áàòàèñí ààð äýèòèé äýýð
àì üààð÷- áóé 650 ààðóé ñàý ò° æèèéí
áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ýððèéã í èéã èéí àì üàðàèùí áçðèé è
òçðýýí ä áàòàèããàòàé ðáì ãàò çí äýñ ñóóðèéãòàáùñáí ðì . Í áí í ã í ð
145 í ðí í ààðùí çñýã çóðæ, 85 òèñ ñí , ðòí í áàðèààä áàéãà òá
èí í ááí òèä ì í í ã è Óèñ 2009 í í ù 5 áóãàð ñàðùí 13-í ù ° á° ð í ýãñýí
í ðñí í á° ð° á 56 áàòü òèñààð áçððäýãñýí . Èí í ááí òèéí ààäóó ð° ðèéí
ççäýýñ ì í í ã è Óèñàà àì üààð÷- áóé ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òçì áçðèéí
í ðí èòí í á òçèýýí ç° áð ° ð÷, í èéã èéí àì üàðàèä áçðýí ä ççðýí
í ðí èòóóèàð, ñóð÷- áí èí áñðí ò, àæèè ò° á° èì ° ð ýððèýð ãýã òçì èé
ýäèýð , ñòí é áçðèé è ýððèéãòáì ãæ çàì ãààèàð, ò° òèçèýí äýí æè
÷-èæýèýýð çð äçì òýé, áàèàéòòàé çèè àæèèèàããà àã÷ òýðýæççèýð
ççðæèèãòçèýýãýã áàéí à.

Åýã÷ ì áí áé òèñàä ò° àèéãçé áóñàä ò° æèèáóé í ðí í ä àì üààð÷-
áóé ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí òóáüä ýäèéí çàñæèéí
áí èí ì æçé áàèãèààñòèáààèáí í èéã èéí àì üàðàèùí áçðèé è òçðýýí ä
àèãã-èàããàð, áóñààòàé òàðüòóóèàòàä òýæ áóñ áí èí ì æí é áàéó
çýðäýýð ýðð í ù ç° ð÷-èãñ° ð ð áàéãàà òòè èí í ááí òèéã òýðýæççèýð,

éí äŷñí ýŷð ò° äæèéí áýððø ýŷèóŷé èðäŷäèéí àì üäðàèüí ÷àí àððü ä äŷŷø èççŷŷð, àð èäðçððŷð áí èì ì æéäáçðäççŷŷŷðä òì äí ðõí é çð äçí äððàðäçé áàéí à.

Èéí à ò° äæèéí áýððø ýŷèóŷé òçì ççñèéí ýððèéäðŷðŷæççŷŷŷðä ñààä ó÷ðóóèæáóé òç÷èí ççéèñ, òççí èéäàààí òóóèàðððä çàì áóð ó èí í äáí òèéä àì æèòðàé òŷðŷæççŷŷŷð äððä çàì üí òàèààð °ð ðèéí ñàì àèü äñí èèèòì òü äðçñŷŷŷ.

1. Õ° äæèéí áýððø ýŷèò ýé òçì ççñèéí ýððèéí òŷðŷäæèèò ýä í °è°èæáóé òç÷èí ççéèççä

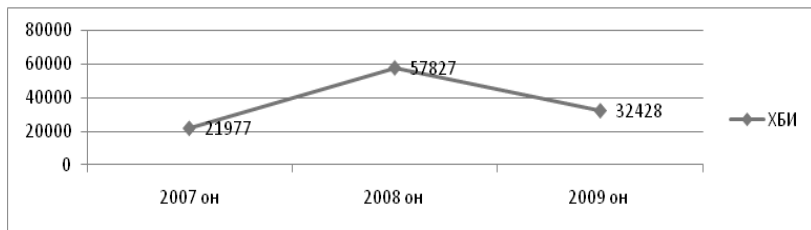
Õ° äæèéí áýððø ýŷèóŷé èðäŷäèéí ýðð òŷðŷæèòŷä ñààä ó÷ðóóèæ áóé òç÷èí ççéèççäèéí èéðèŷäáàèèäð áí æèáàè:

Õóèü ýðð ççéí í ð÷èí

Ì áí àé óèñüí ò° äæèéí áýððø ýŷèóŷé òçì ççñèéí ýððèéäðàí äàð, òàì äàèäðàä ÷èæŷñŷí òóóèü òì äòì ì æóáààñ òàðàèè èòŷí òí ü äŷŷŷð èðäŷäŷä ççççŷŷð òàèèì æéí çéè÷èèäŷŷí ä ÷èæŷäñŷí áàéí à.

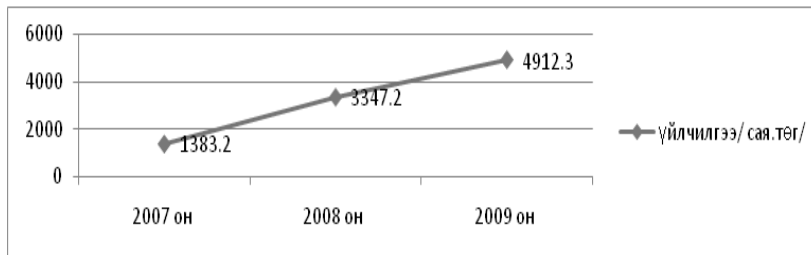
Ççí èé òçðŷŷí ä ò° ð° ñ ò° äæèéí áýððø ýŷèóŷé èðäŷäŷä ççççñŷí çéè÷èèäŷŷí äððààðü áàèäèäð ° ñ÷ŷŷ.

Õçñí ýäð1. Õàèèì æéí çéè÷èèäŷŷí òçððñŷí ò° äæèéí áýððø ýŷèóŷé èðäŷä

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ 2010/2

Õííí ýð2. ÕÁÈ-à çççèñý çèè-èèäýý/í °í ðí äçí äýýð/

Õýàèèäýýð ð° äèèéí áýððò ýýèòýé èðäýäýä çççèýð òõíèàì æ çèè-èèäýýí èé ð° ð° è í ýí ýäýäààèèä à ï ñàèð ààèðàé ÷ í ° ð° òàèààð ýí ý í ï ð° äèèéí áýððò ýýèòýé òçì ççñ í èéä èéí àì ùäðàèä òýæ ààèäèààð î ðí èõí æ-àààðäçéä òçðýð, í èí í í èéðèéí çççýýñ òýáí èé ÷ààààð ÷àààì æèèä äòòòó çí ýéýð, óèì ààð í èèäýì ä òýäð ï ýé ñ° ð° ä òàì äèàäà ð° è° àð èð° ä í ° è° èæààéí à.

Õ° äèèéí áýððò ýýèòýé èðäýäèèä í èéä èéí àì ùäðàèä òàòàí î ðí èòòèèäðàä ÷èæýñýí òóóèèéí çí òèòòòèèèòòòà Õ° äèèéí áýððò ýýèòýé òçì ççñèéí í èéä èéí òàì äèèèèí òòòàé òóóèè, òççí èé ààäòó ààðèääñàí ð° ð° èá° ðççäýä òõíäèäñàí ààèäàäðýäèé ÷ òóóèè òí äèí ï äèéí òí î ðí í äüí òýèààà òí èáí ï ï ó, ð° ð° èá° ðççä òýðýæèð ýäèéí çàñæéí áí èí ï ä òóóèè ýðò ççéí î ð-èí äòòì àä ààèääèàñ ð° àèèéýí çð äçí òýé òýðýæèæ-àààðäçé äàéí à.

Õççðàèéí ýðòèéí èí í àáí òèéí 44 äççýýð ççèèéí ààäòó Õççðàèéí ýðòèéí òí òí ï ï ï ñ ï í í ä è Õèñàä èðççèñýí ç° àè° ï æèä ð° äèèéí áýððò ýýèòýé èðäýí èé òàèààððò òóóèèéí òí àí ðòí èéí èðì ù òýòýðòèé ð° ð° òççýýäòàì àðñàí á° ð° ä òóóèèè òí äèí ï äèéí ç° ðççýýé çààèòòòà ï ï ð° äèèéí áýððò ýýèòýé òçì ççñò ñ° ð° ð° ð í ° è° èæ áí èí òí ï ð

áàéæàà àì òààðàð òòòàé äóðàñáí áàéí à. Ì çí ýýñ ççâyè ì àì àé óèñ Õ Ææééí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ýððèéí òòòàé ãí í ááí òèä í ýæññýí èé òóàüä ýí òýðäççì ä "Õ Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýí " äýð òì äì ðòí èéí èòü ä àæòéæ, í ýðð èèéí òóàüä ãí í ááí òèéí çààèòàä í èéðççèýð ð ààðäèàæ ççé, ñí ì ð òààèæààæàáéæà.

Í èí í í èéò èéí ñ° ð° ä òàí äèààä

Õ Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýäèèä áóñàààñ äóòóó, ° ä÷èí ä ð àì àèñáí, ° ð° ää° èòýé òóàü çayàðàé òçì ççñ äýð ì ýòýð ýäýýð òçì ççñèéí í ýð ððèéäçè òçì äýðäýññýí ð èí æòýé ñ° ð° ä òàí äèààä ì èí í í èéòèéí äóí ä "àì ü ä° ò" ì ðð ñí ì ð äàéí à. Í èí í í èéòèéí ýí ýí ýòñ° ð° ä òàí äèààä í ü ò° Ææééí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí èéä èéí àì üäðäèààñ æðæð, ýèæààððèäí æàäóððòàèòàä ° ððççèýð ñ° ð° ä çð äàæàððü ä äàæòéæàáéí à. Õççì ÷èýí ýí ý áàéäàè í ü ò° Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýä ° ððñàèèæ° çì ýèýð òóàü òçì èé çì ýèýí æéä áóóðòóèàòàä òçðäýæ áàéæààä ÷ äóðäàð í ü ççéòýé.

Bäóóðäè

Äýèðèéí àèü ÷ ì ðí í ä àì üäàð÷ áóé ò° Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýäèéí àèééýí ò í ü òóðàéí óèññíí òàà í èéä èéí ýí çýä áçèæèä áçðäççèæààèää Ýí ý áàéäàè ì àì àé óèñàä ÷ ì ° í ààèè áàéí à.

Ì ì í ä è óèññíí ýäóóðèèí òçàð èí 35,2 òóàüðàé áàéæà à° æ° ä ò° Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýäèéí ÷òòàì òý÷í ýýí òóàü í ü ýäóóðäèä ° ðð° ä áóé òàèààð ì àðèéä÷èñáí ñóààèæàà òèéæäýççé áàéí à. Í èí í í óèññíí òóðð èàæààñ ççâyè, èéí ðððèéí òí ì í ñóààèæàà æðæàäççé áàéæà òì òèí èäí èä ýäóóðäèä ° ððñ° í í èéò òçì àì ùí 20 ì ð÷èí òóàü í ü ò° Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýä áàéäàä Õ Ææééí áýððø ýýèòýé èðäýäèéí ò° ° í òóàü í ü àèáàí ñàèòì ðð ò° ä° èì ° ð ýððýèæ áàéæà ò° àèéççé òóàèàðàà ò° ä° èì ° ð ýððýèæáóé ò° Ææééí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ò° ä° èì ° ðèéí çì ýèýí æ áóñààðàé òàðüóóéàòàä òýð

ái í áóð çí ýéýääyõ çýðäýð ýáóóðäëä ° ð° õ ýðñäýèòýé í ° õ° ëä àì üääð÷ ááéää.

Óyã áóñáí ëí ì æ

Õ° äæëéí áýððó ýýèòýé èðäýäëéí òàëääðí ëí í í èéòëéí , ýëáí äýà ð èéäâyð ääðää÷ í àðúí ýáðýã òáí äëää çí òëñòí éãí ð ð° è° äð° ãëéäýñ àæúí ááéð, ñóðäóéü, öýöýðèýæéí í ð÷éí çýðýã í èéã èéí òáí äëéí äæäáí ýäýñ ð èéäâyð ääðääð òçâð èí ä òçðòýé öýáí èé òóñäé öýðýäýã äóóó, ó÷èð äóòäääèòäé áçðäççñí ýñ áóñääòäé òäðüóóèàòää öýæ áóñáí ëí ì äí é ááéí à. Çí èé çð äääääð í ü° ð° äæëéí áýððó ýýèòýé èðäýä äëää÷ëääð, í èéã èéí àì üääèääñ òóñääðèääð ááéäää òçðäýð áí ëí ì äí é äýäæääñóóääè òäðèóóñáí ð° ðéí ááéäóèèääð ð° äèéçé èðäýä àì òääðáð öýðýäýé þì .

Õçí ÷éýí ð° äæëéí áýððó ýýèòýé òçí ççñòáçð òàèúí òçðòýýí äýé í ð÷éí äáçðäççè÷äääääçéäýñ òóòäéí òçí èéääçèéí äð ççä í ü° ä° ð òóòàì àñðàð öýðýäýý ð ààðäèää çàéèð äçé ää÷÷ ááéää. Õí äðóóéääè ýì àð öýéáyðèéí ð° äæëéí áýððó ýýèòýéäýñ çè òáí ààðáí äýð áçèééí öýý öýí í ýã èé òóñèèèòäääçéäýð áéä äääí àì üääð áí ëí ì äæé í ° õ° ëä àì üääð÷ ááéää òèè òóòäéí èðäýí ð° ä° èí ð ýððèýð áí ëí ì äæé áí ëí ò çýðäýð ð° äæëéí áýððó ýýèèéääääñáí ñ° ð° äçð äääääðð° ð° äæéí à.

Ýí ýí ýò ð° äæëéí áýððó ýýèòýé òçí ççñèéí ýðð í èéã èéí àèü ÷ öýñýäð ° ðñá° ñ í ü çè ð àèòääèèò ñäää áýððó ýýéýñ áí ëí í ç° ð÷èääñ° ð° äáéí à. Èéí ä ð° äæëéí áýððó ýýèòýé òçí ççñèéí ýððèéã òí ä äáéääèääð òáí äääèñáí Õ° äæëéí áýððó ýýèòýé òçí ççñèéí ýððèéí òóòäéí ëí í ááí òèéí öýðýäæèèèèääì äèèòäéääð çí òèí í ááéäóéèèð ð° ààðäèää ççé , ñí í ð òääèäääæääéääð þì .

2. Õ æ è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ì ç ç ñ è é í ý ð ð è é í ò ó ð à é è í í á á í ò è é á ò ý ð ý ä æ ç è ý ð à ð ä à ç à ì

Äýèðèéí Ýðççè ì ýí àèéí Áàéäþóèèàäàñ äàðäñàí ñóààèäàäð ì èéòðç ì à ù í 10 ðóâü áóp ó650 ñàÿ ðç ì ýì àð í ýãð ðèèéí ð° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é á° ð° à ò ý ä ä ý ð è é í 80 äðóé ðóâü í ù ð° æ è æ á ó é í ð í í ä à ì ù ä ð ÷ ò ð à é í ò è ñ ù í ð à à ý ì ç ý ä á ç è æ è á á ç ð ä ç ç è æ á à é í à. Ì ° í ð° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ð ä ç ç ä è é í 98 ðóâü í ù ð° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è é é í ð ý ý ò è ì ä à ñ ð ð ä ó è ü ä ð à ì ð ä ä æ æ ÷ à à ð ä ç è á à é í à. Ý í ý ì ý ò ð° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ì ç ç ñ è é í í ð í è ò í í ä ç ä è ñ ä ý ñ ý , ò ý á í è é á ç° á ð° í ý ì ý è è é í ò ò ñ è à ì æ ð à è à ì æ è é í ç è è ÷ è è ä ý ý ò ç ð ð ý ä ÷ ì ý ò ý ð ð ì á ì ð ð í è è ñ í í è í í í è é ð è é í ñ° ð° á ð à ì ä è ä ä , ý ä ä ý ð è ð ä ý è é í á í ä è ò ò ý ð ý ä ý ð ð à ð ä è à ä ä í è è ó ý ä ç è ð ó ó è ù ò ì ä ì í ì æ ý ä ó ð à è , ò ý æ á ó ñ á í è ì í æ à è ä ä ÷ è ä è ç ý ð ä ý ñ ç ç ä ý í ð° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ì ç ç ñ è é í ý ð ð ç° ð ÷ è ä ð æ á à é í à. Í ° ð° ò ý é ä ç ð ò è ñ í ð í ð ó ä à è è ä ä á í ä è í ä , ð° ð° é á ð ð á í è ì ä ñ ð ó è à ð , ò ý ð ý ä ç è è ð è é ä ò ý ð ð ý í ç ì è ì í á à é ä ó é ä à è è ð ä ä ý ý í ð ð è ä ä ó é æ á à è ä ä ä ä ý ý ð ð ñ ó à à è ä ä à ð à ð ó ó è æ á à é í à.

È é í ý ý ñ Õ° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ì ç ç ñ è é í ý ð ð è é í ò ó ð à é è í í á á í ð è à í ý ä ä ý í ð ñ í í ò è ñ í ð í ð ó á ù í è í í á á í ò è é ä ò ý ð ý ä ç è æ á ó é ò ó ð ð è ä ä , Í ý ä ä ý í ÷ í ä ý ñ ò í è é Á à é ä þ ó è è à ä à ñ á à ð è ì ð à è æ á ó é á í ä è í ä ì ä ç í ä ý ñ è ý í Ì í í ä è Ó è ñ à à Õ° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ì ç ç ñ è é í ý ð ð è é í ò ó ð à é è í í á á í ò è é í ò ý ð ý ä ç è è ð è é ä ò ý ð ð ý í ç ì è ì í á à é ä ó é ä à è ç ì è ò ò à è à ð ä à ð à à ð ñ à ì ä è ù ä ä ý ä ð ç ç è æ á à é í à. ÷ ç ì ä :

Õ° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ì ç ç ñ è é í ò à è à à ð ð ç ì è é ý ð ð ý ä ñ ó ó ð è è ñ à í ç ì ý í ç° á , ñ à ð è ñ è è í ý ä ý ý è è é í ñ à ì ò à é á í è í ò ,

Õ° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é ò ç ç ì ç ç ñ è é í ò à è à à ð ð ò ì í í ì ý ä ý ý è è è ä ä ä ä ç° á ð° í ý ð ç ç è ì ý í à è é í ç è è ÷ è è ä ý ý ò ç ð ð ý æ á ó é , ð ó ó è ü ä ç à ñ í ù ä ä ä ó ò ý ð ä ý ð ò ý ð ä ý ì æ á à ÷ á ó é ð° æ è è é í á ý ð ð ð ý ý è ò ý é

õçì ççñèéí òàèààðð òí íí ì ýäýýéýèä òóèäóððèààää òóè ýõ ñóðäàèæóóäúí ì ýäýýéýè èèòýä ç° ðççòýé áàéäää Æèø ýýéáyè, 2009-2010 í í ù òè-ýýèèéí æèä í èéò 755 áð° í òèè áí èí àñðí èùí ñóðäóóèüä 522066 òççòýä ñóðäèòàæáàéæàæéí 22966 í ù ò° æèèéí áýððø ýýèòýé ñóðäèòàä- áàéæà òóðàé ì ýäýýèèèèä Áí èí àñðí è, ñí, è, ø èí æýõ óðààí ù ýàì í ààn àññáí. Õàðéí ñ í äýñí èé ñààòèñèèèéí òí ðí í í í ñ òóñæèèèáí ñóðäóóèèèéí í àñí ù áí æèèèàð ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òççòäèèéí òí í æððäààæçé òóè 0-16 í àñí ù ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òççòäèèéí òí í ààààòäà 767 áàéí à.

Áýòýè Õ° æèèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ýððèéí òóðàé èí í ááí òèéí ççýè ñáí àà í ù áçòýèäýý òçì èé ýððýä ñóóðèèñáí ø èí ý -èäòáí àèàæàòàé òóè ñààòèñèèè òí í í ì ýäýýéýè í ù ýðççè ì ýí àèéí áí èí í í èéä èéí òàèàì æéí çéè-èèäýýí ä òàì ðàæàæáóé òçì ççñèéí òí í í í í ñ æàí à òýäýýð òçì ççñèèáí èèä èéí àì ùäðàèä áçðýí ä ççðýí í ðí èöí òí ä ñààä ò-ðóóéæáóé òçì äðýè áýððø ýýè, ýèæààððèáí æàáóóðòàèò, òýæ áóñ áí èí ì æéí òàèààððò ì ýäýýèèççä äýýð çì äýñéýæñýí áàéò, ñòè é.

Õ° æèèéí áýððø ýýèòýé èðäýàèéí ýððèèä òáí æòàä -èæýñýí àèèààà áí àèí ä, ò° ò° èá° ð, òóóèù òí æí í ì æààòàèæ òýðýæççéýóýä ýí òýðäççì ä òóðàéí áàðèì ò áè-æèèä áí èí àñðóóèàò òýðýæççýý ø ààðäèàäú ä ñààòèñèèè ì ýäýýèèèèä çì äýñéýí æððäæ èðýò ø ààðäèàäæàòàé. ò° ð° ð òýéáyè, ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñò -èæýñýí àèèààà áí àèí ä ò° ò° èá° ðèéí òàì ðàò òççòýýä í àðèéí òí áí ðí èèñí í òí òèí èäí èä ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñ òóðàéí áí àèí ä ò° ò° èá° ðèéí òýðýææèèòýñ àò èäòçðòýð áí èí ì æí é áí èí í. Õàðéí ò° æèèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí òàèààð òçì èé ýððýä ñóóðèèñáí ì ýäýýéýè, ñààòèñèèè áàðèì òóóæóóèèò çéè àæèèèàæàä ò° ðèéí áàéæóóèèàæàð òýçæààððèèèççé ò° ðèéí áóñ áàéæóóèèèæóóäú ä í ðí èöóóèæ òáì òðáí àæèèèààè èèçç àì æèèòàé çð ä çì ä òççì ý äýæ ççýæáàéí à.

Í eí í óeñàà òçèýýí ç° àð °° ð° àãñ° í ð° àæèéí ð° ò ° éá° ðççàèéí òýðýàæèèò èéã ð° àæèéí áýððð ýýèò ýé òçì ççñò òçðò ýýì æð ýé áí eãí ò.

Í ýãñýí ñ í áýñóí èé Áàéãóéèàãàñí èéã èéí ýì çæéí ýì çýãáçèýã áí eí ò ð° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñèéí ýððééí òýðýàæèèòýä ÷óðàè÷èàí àí ðààð÷, Áð° í ðéé Àññàí àéáéí Í èéãýì , òçì ççì èýã ñì , èúí òí ðí í ù 2009 í ù 11 äçýýð ñàðúí 6-í ù ° äðééí ðóðàèèààí ààð "Õ° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñèéãòàí ðóóèàí Ì ýí àáí ù ð° àæèéí çí ðèèòóóàà òçðýð" òóðàé ð èéãáýðèéã àððãñàí . Ì àí àé í èèò òçì àí ù í 5,5-10 ðóàù /ýð ñóðàèèæóóáúí Ì ýáýýéýé ç° ðççòýé/-èéáýçýéæ áóé ð° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñèéí àñóóèèú àì ýí àáí ù ð° àæèéí çí ðèèòóóàà òçðýðýä ÷èæýñýí áí àèí ã , çéè àæèèèàãàí ä áçðýí ðàí ðóóèàí , òýáí èé ýðò ðàí àãàãàð áí eí Ì æéã áçðàççèýð ð ààðèèèààèè äýæçýçæááéí à. Õí äðóéèàè, ð° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñ, òýáí èé äýð áçèèéí æð ççàèéãòàí ðóóèñàí òí ðèí èáí èä è Ì ýí àáí ù Õ° àæèéí çí ðèèò òýðýàæèé ý. Í ° ð° òàèààð ð° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñ, áí eí í òýáí èé äýð áçèèéí æð ççä í eí í óeñú í ð° àæèéí çéè àæèèèàãàí óóààñ àð èãòçðòýð ðì .

Èéí à Ì ýí àáí ù ð° àæèéí çí ðèèò ðáí eí í Õ° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñèéí ýððééí òóðàé Èí í àáí òèéã òýðýàæèèòýð í ù òí í ðí í àí í ðàðèèèòàí òýèàà òí eáí í òí é, áèà áéáí ýý áàðæóéèàð çð äçì òýé àððà òýì æý áí èæ÷àáí à äýæçýçæááéí à.

Õ° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñèéã í èéãýì ä òàðàí ðàí ðóóèàð àí æèèòàé ° ñ÷ áóé ðàí àèàã àí è áýèòèéí 90 àðóé í ðí í ä òýðýàæèè áàéãà Õ° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñèéã í èéãýì ðàí ò í eí í ä òçð èæèýí ñýðäýýí çàñàð (Í Õí ÕÑÇ) ðàí àèàã ðì . Ýí ý ð° ð° éá° ð Ì í í ã è Óeñàä òýðýàæýýä 19 æèè áí èæááéí à. Í Õí ÕÑÇ ðàí àèàã í ù ð° àæèéí áýððð ýýèòýé òçì ççñ áí eí í ð° àæèéí çéè àæèèèàãàí óóáú ä

Óëñ í ðí óóäú í ëí í áái òëéãðýðýæçëæáóé óóðø èàæàñ òàðàòàä ð° æëéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí àñóóàè òàðèóòñái áçðèééã òýðæççí ýýèæé ä áèé áí ëã ò çàì ààð çí äýñí èé òýì æýýí èé òí æó áí äëí æó áí ëí àñðóóèàð, óóéü òí æòí ìì æí í áí ëí àñðí í æóé áí ëã ò àæóóäú ãðèéæááéí à.

Èéí ð° ðèééí áçòýó í ù äí ì ðð çéé àæèèèàæàäçí ðèí í áàéæóéí à. ò çí ä:

- Áí òí ì äúí óóéü òí æòí ìì æééã ëí í áái ò çí ðèóóéèèè, ççýé áàðèì òèàèä í èéòççýðýðýð ð èí ýýð ðóéèéí ð° ñ° è áí ëí í í ýì ýèò °° ðç° èò áí ëí àñðóóèàð òðòàé ñái àè æðæð;
- Èí í áái òèéí çí ðèóóéèèèòí òàèààð ð° ðèéí áàéæóéèèæóóáää ñóððàèèèèè;
- Èí í áái òèéãðýðýæççéýð çéé àæèèèèèèäí ù ð° è° äè° æ° ð° ð° èá° ð° áí ëí àñðóóéæç òýðýæççéýð;
- Èí í áái òèéí òýðýæèèèèéí òàèààð çí äýñí èé èèòçýé áí ëí àñðóóèàð àæóó äçí ðèí í áàéæóéèèèè;
- Í ëí í óèñàä òçéýýí ç° äð °° ð° æàñ° í áí äëí æó ð° ð° èá° ð° ççä, òýäæýðèéãðýðýæççéýðä òèæýñýí àèèèèè áí äëí æó í áí ëí í áóñàä çéé àæèèèèèèäí ä ð° æëéí áýððø ýýèòýé èðçýèèèèèè ðóéèèèèè;

Èí í áái òèä í ýæýýí í ðñí í áí ëí í ñí, ððí í áàòàèñái óëñ í ðí óóä äàðààòú áàéèèèèèè çí äýñí èé áèä àààñái òýì àèòú í ì áðái èçí àà áàéæóéèñái áàéí à. ò çí ä:

1. Áóàò äì àé óëñ: Ó° æëééí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ýððèéí àñóóàè òàðèóòñái çí äýñí èé ç° äè° èèéãáàéæóéèñái á° æ° ä ýí ýðçç ç° äè° è í ù ëí í áái òèéí òýðýæèèèèéí òàèààð æèé áçð òàèèèí áéèèè ççðýæýé.

2. Í áðó óēñ: Õ ææèéí áýððø ýýèééí òàèààð ï ēī í òàèū í àñóóàèè òàðèóóñàí áàéí æī í àæèèèàæààòàè Èī ì èññū ááàéáðóèñàí á° æ° à óā Èī ì èññū í ā è ççðýáí ü ēī í āáí òèéāāàæææī ° ðä° ò, òýðýææççýð òàæū ā çī òēī í áàéáðóèàð pì .

3. Óèèèí í ēī óēñ: Õ ææèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí í èéā èéí òàèàì æéí çí äýñí èé ç° äè° èèéí ò° çèè àæèèèàæàā Õ ææèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí àñóóàèè ýððýèñýí çí äýñí èé ç° äè° ē áí ēā í ° ðæ æççèñýí á° æ° à óēñū í ò° ñàèéí ò° 1 áóp óòççí ýýñ äýýð òóàèéā òóñæééèáí ò° ææèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí ýððèéā òàí æò àæèèèàæàí ä çī ðèóèāā

4. Í ÓÓ: Õ ææèéí áýððø ýýèòýé òçì ççñèéí í äýñí èé Èī ì èññū ā áàéáðóèñàí á° æ° à ýí ýí ü Åð° í òèéè° ā:èà ç° äè° òýðð ýáýèäýāáàéí ā.

Ì áí áé óēñū í òóáūā ò° ð çàñæàñ àá÷ áóé ò° ææèéí áýððø ýýèòýé èðäýäýä ÷èæýñýí í ēī í àðæà òýì æýýí èé çð äçí òóðàéí èðäýí äýý í ààð òàéæàð æðñàí áí ēī ā÷ í èéòèýāááéäèàð° ì í° äóðāñàí òç÷èí ççèèñýñ ççäýèòýéæýýð ýäæýýð áçèýā èðäýäèéí ýððèéí ç° ð÷èè àðèèàðæçè áàéí à.

Í ÓÕí-í ü ñàéäúí 2009 í í ü 101 äçäýýð òóð ààèààð ò° ææèéí áýððø ýýèòýé èðäýäèéí àñóóàèè ýððýèñýí çí äýñí èé ç° äè° èä° ò òī ðī í ááàéáðóèñàí á° æ° à òī ðī í í ü áçòðýā ò° ðèéí áí ēī í ò° ðèéí áóñ áàéáðóèèàæòáúí í ēī í ò° è° è° ē í ðæáàéæà ÷ òī ðī í ü áàéí æī í çèè àæèèèàæàòàè áèð áàéáæàñ ò° ææèéí áýððø ýýèòýé èðäýäýä òóèæàð÷ áóé àñóóàèè ā òāā àèäàèæçè ø èéäáýðèýæ ÷àààðæçèä òçð÷ áàéí ā. Èéí òçç òàāì ° ÷ áçðèéáàèäàð òóðàì ò° ææèéí áýððø ýýèòýé èðäýäèéí ýðð ç° ð÷èæñ° ð áàéæààāí òààðàèèàà àààð òýðýæýé.

Òçì ÷éýí ÿàì àóóäää õ° ææèéí áýððø ýýèèéí àñóóääè òàðèóòñàí ì ýðãÿæèèòí ççä áàéäää òýääé ÷ àæèè ççðæèéí äääðòàè, òýáí èé ì ýðãÿø ñýí áàéääè çýðãÿýñø àèðæàèèáí ì °í è õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí ýððèéí àñóóääè "í ðèèæãí ð", òýð áçð òáí æèèòàé çð äçì æððàðæçé áàéí à.

Áýýðòýýñ çì áýñèýáýè õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí ýððèéí àñóóääè ù ç° áð° í í ÿá ÿàì í ù àñóóääè ì ýòýýð òáí ààð í ù ó÷èð äòðàæàèèðàé áóð ó çì áýñí èé áèà ààññàí òýí àèòí í ì áðáí èçì çàéèø æçé òýðýæÿéääàðèææááéí à.

Ì °í °ð òí ì ðí í áí í òýèääà òí èáí í áàæàðàé áí äèí ãí ò° ò° èá° ðççäèéá í ýðãÿð, õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí àñóóääè àð Ì-Á-ùí òí ðí í áí í ñèðççèñýí ç° áè°ì æççæèéí áéáèýèèèéá ñàèääð áçðð òáí ææàæèèèèèèèè ÷ ì °í àñóóääè òàðèóòñàí áçðèèéí ççðýáí ðí èòí ì ÷òàè áàéò áí èí ì.

Èéí ä õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí àñóóääè òàðèóòñàí áçðèèéí áéé áí èã ò çàì ààð õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí àì ùäðàèä ò÷èð÷ áóé ñàää áýððø ýýèèéí òòðàéí òçàð èí ä ø èèääýðèýð, ñàèääð áçðð æð÷ áóé áí äèí ãí ò° ò° èá° ðð õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí òàì ðóóèàð, óèì ààð Õ° ææèèéí áýððø ýýèèéí òçì ççñèéí ýððèéí òóðàé èí í ááí òèéá àì æèèòàé òýðýæçççéýð áí èí ì æèéá áçðäççéýðá áí òàððàð ð ààðàèèèèèèèè æÿæçççæááéí à..

Õ - ÕÄÈÉÍ ÄÓÓÕÍ Î ÈÎ É

Á.Áí èî ðñàéõáí
ÕÝ-È-ù í ðáõ àðáí ò

Õççõæéí òàèààððì ýáýýéýè òççýýðýä "ä° ð° ä äýõ çàñàæèè" äýæ í ýðèýääñýí òýäéýè ì ýáýýèèèéí¹ òýðýñýè ÷õõæ áàéð ñóóðèéä ýçýèäýä. Äýðäýý òççõæèéä ì ýáýýèèèéí ýð ñóðàèææõýí ýýí ççýðýä òýäéýè ì ýáýýèèèéí òýðýñýèèéí òóäüä ýäðýä òáí àèàæä áàéð ð ààðàèàæäòáé. Ó-èð í ì ì ýáýýèèèéí òýðýñýèýð òàòàæäæáóé ì ýáýýéýè í ì òççõæèéá í èéäýí ä èäýäðòýé î ðí èõí ä- áèð , ýñáýè ýðð ýäéýä- áàéæáí èí òäçé, òçí äýðäýð ð ààðàèàæäçé äýñýí òóààð ì ° ÷èä ò° ñ° èèèéááèé áí èä ò áí èí ì æòí é ð ì .

Õí àðóóéááè, Õðáí ò Óèñää 1984 í í ä 4 í àñòáé òçç Äðäã ðè Äèèèáí èí àèàæäñáí òýðæéä í èéðýä òàòàæç ýì àð í ýäýí í ì òèí ò áàðèí òäçéäýýð ì ° ðä° í áàéòààèð äóóñààäçé áàéòàä òççæéí ýýæéä áóðóóðæäç í ð-èí çáèéí ì áäáä² äýæí ýðèýæááèñáí , ì áèñèè Óèñää 1985 í í ä áí èñí í æàçàð ò° àè° èðèéí áàðàà í òðáí æä äàðàæäñáí Í ì áéðä î òèí ì ð áí àèàè çí àèí í ääýèðèé áàðèí ä ð òóä òàòñáí , Èõ Äðèòáí èä 1992 í í ä òçí àí èí ì äýí ò òýðýä çéèäñýí òí , ð òççõæèéí

¹Óýäéýè ì ýáýýèèèéí òýðýñýèä òýäéýè, ðáàèí , òáèááèç, çàð ñóðòáè-èèæä, èí òáðí ýòèéä òáí ðóóèñáí áí èí í .
²Äðäèèéí áí ì í æäðäááä Èí èðèñí í òááí Äèèèèñí í òèí . Äðäèèéí çí òèí è-Ýòðèí èàèéí æçæð ° ðèéí í ° òð° òççí ýýñ òðáí àæð òí , ð òççõæáýý àèæç ° ð òí í çí í áä- áàéæä ð èäðýí ýí ýäýèäòýèäýä

ø ççð õððæ í ù ì ýäýýëëëí òýðýñëýýð ø óóà òàòàãàñàí , Àñòðè Õëñàà 2008 í í ä 18 æëëëí òòðð àààùí òàà òç-èððëëéýëä ° ðñ° í í òëí , òççí ëé òççðäççäëéã òàãàààæéí òàí òàì àààèñàí òàëààð ì ýäýýëýë äýëòëë ääýàð òàòàãààæ òàëåäèçýýð òýáí ëé àì ùààð- äáéñàí àççàð , í ð-èí , òàì ààòàí ñàààì çýðæéëçççëñýí ááéí à .

Èéí ýýñ òççðýàðýé òí ëáí í òí é àñóáëù ä òýáëýë ì ýäýýëëëéí òýðýñëýýð òàòàòàà òççðäëéãðçí äýòäýò , òýáí ëé áóó òí í ëí ëáñí í ñí ò , ì ° í Õççðäëéí ýððëéí òòðæé ëí í àáí òëéí ààáóó ýðð ýäéýä- áí ëí òù í òóáùä òççðäëéí í í òëí äø èí æ òóáëéí àì ùàðàëù äðçí äýòäýò , ñòí é³ . Í ° ð° òàëëàñ òççðäëéí “äçð ò° ððëéã” ì ýäýýëëëéí òýðýñëýýð í ýàððçççýòäýý òççðýä äýæ òýí áý , ýì àð ááéð , ñòí é òàëëààðð í éëã èòí ä ø óóá áí ëí í ø óóá áóñààð í ° è° è° ä Çàéóó òçç ççñòýì àð ááéòù äýýéýò ñàéí òàëòàé áí ëí ä-î ëí í í ééòëéí ááéð ñóóðùò ñ° ð° ð í ° è° è° ò óóáàð ì ° -èà ò° ñ° è° è , òýáø ì ýé í ééã èòù äð ðççèæáí ëí í .

Òýãäýë ì ýäýýëëëéí òýðýñëýý äýýð òéëáóððëáí , í àñàí à òçðýýäçé ýòäýä áóó ò çççðýä áí ëí í í àñàí ä òçðñýí òççí áóó ò òì ì -óóáùí òí í òí í ä òýððýí í ýáí ýã ëéäýý òççí äýòäýñýí ýäðýäòàððëéòàà ççñãýò äý? 13 í àñòàé ÷ æðýí ñýí áí ëáí ë ýàò äý? Ñ ì àð ççéëëéãá ýäýð- äáéãà áí è? Õççðäëéí àì ùàðàëë ò óòí òëí ëáí æááéãàà òàëëààð òýí ýýñ àñóóð äý? Èí òàðí ýò òýðýæýðëéã òí ðùæ áí ëí ò óó? ×° è° è° ò òàãàà òýððýí ° í ð ðççèäýäáý?ª ñà° ð í àñí ù ò° àãççä áéã áéãäýý áóððéãáéè ýàò äý? Ýäáýýð àñóóéòàí ä òàððéòèòí ëí òí ä òóñëàò çí ðëéã í ð í ýáí ááéáóéëäãí òòðð èàãàà òéëáóððëáí äýëäýðýí äçé ýðëëüý .

Õççðäëéí áóóòèà (Children's express) òççí çççí ëýæéí ááéáóéëäãà í ù çàéóó òççí çççí áóó òí í ëí éã í ñí í ñã ò , çççé áí äëí í èéýððëééýò òàëéãàðð ãáçðäçççéýí , áí äëí ã òí äí ðòí ééí ã , ø èéãäýð æððãò ýðð áçòëé òççí çççí í ° è° è° ò , òççí ÷éýí òòðáéí òççí çççí òççðäççä

³ http://www.unicef.org/crc/index_30177.html

çäýí ä à÷ òí éáí ääí è ° ð ò í ü ÷óðàè äýæ ççæýý. Õýðýýð òççðäççä òí î ðí í äí î ì ýäýýéýè ñí èèèòí ò ÷óóèääí áàéäóóèàð, ñàð áçð òççðäççäèéí áýèðäýñýí ñýòäççèèéä òççðäççäýä òçðäýðèéä òçññýí .

Õççðäççäýýñ áçðäñýí áàä áçðäççéýí , öýöýðéýä òçðýýéýí ä á°ì á°è° äçàððò òçì ççñèéí òàèààð ýðèèöèää äà÷ áàéð çäáýý òýí Áí Ó-úí Äýä Áð°í òèéè° ä÷ áí èí òü äì ýäýð í ü ì àð ÷óðàè áí èí òü ä í èéä ñí í . Äýöäýý 12 í àñòàé Äèèüáäðò Äèèäñèéäñí í äóóèééí ø òààò àæèèäæí ° ò° è áàéäèü äí èðí í ñ àæèæàæáàéäääðýí ÷ áí çààðàäççé. Óààèäçé Õççðäèéí áóóòèà ñàí àè áí äèí î ðí î ì í èèèèýè áýèðäýæ ° ä° ð òóòì úí öýáèýèä ääðäñí ààð òççðäèéí ñàí àè áí äí è òçì ççñèéí àì üäðäèä äèèðèèðèé òóäü í ýì ýð í ðóóèæáí èí òü äí ýäðççèñýí áàéí à.

Ýí ýðççýäáàè í ü ñýòäççé ççéä ø èí ý í ð÷í ü äáéé áí èä æ òççðýä, çàèóóñò òí éáí ääí ò ÷óðää àñóóäèü ä ñàèòàð ñóäèàð, çí äýñí èè öýí æýýí ä áí òààðàè òáí äóóèàðää ýäðäýýð í ° è° èñ° í . Çí ýýñ òí èð 7 óàààæéí Áð°í òèéè° ä÷èéí ñí í äóóèüä í ðí èöí æ óèñ í ðí í ääýàð òççðäèéí áóó òí í èí èäñí í ñí òí î ð àæèèäñí ààñ ääí à ç° ð÷èèä° í ò í ° ò° è áàéäàè ççññýí Áí ñí è çýðýäóéñàä òçððýè àæèèäæáàéñàí òóðð èàäèðèé àæýý.

Õýäáýè äýýðð òóðð èàäü ä öýððýí Ì í í ä è Óèñúí í í òèí æéä òàðäèççáí , ò° ðñ° í ä áóóèääí áí èí ì ääí é äý? Òì àð ççéèñèéäðàðäèççàð ø ààðäèäèèðèé äý?

Èðýä÷éýí öýçäàððèääè àè í ° ò° è , áí èí èöí î (ýì çýä áçèèéí , ýðñäýèä î ðí òí ääáèèè áççèé) áóí ä àì üäðäää ýèáí äýä àì üäðäèüí áàòàèääæð òççð í ýýñ äí î äóóð í ðèí ä òí é 8-18 í àñí ü òççðäççäýä ÷èæýð áí èí ä÷ òóðàéí ò° ò° èá° ðèéä áçð òççì ä í ýýèðòýè áàéèäð áí èí ì ääí é . Éè àæèèäæáàèä òè÷ýýèéí äàðäà, àì ðàèòü í ° äðççäýýð ýäóóèàðäñ ääí à í èèèèýè áé÷èð, öýáèýèéí áàää òóðàè òèèð çýðýä

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ 2010/2

nyõæççè ççéà òèèæóðèèàõü ààí òààðàð, ñõí é. Õççõäççä °° ðèéí äýñýí òççõ áóp ó í èéðèýèèéä áýèðäýðýñ ãäáí à òóðàéí çèè àæèèèàãäáí ù ð° ð° éá° ð, ýñâyè áàéæóèèèäãü í °í í ° òàðèóóèèäãä õççýýæ èäýãðýé í ðí èõí õü äí èéæóèæ õí òèðí èõí í í ä òççñýí áàéääè çí òèí í. Õàðèóòàð ýðäýýäèéí ççäýýñ òççõäççäèéí çèè àæèèèàãäàä äýí æèð, ýð ñóðäàèèæèéä õí äðóóèèäð, óðàí ð óóèèäð, ð ààðäèèäãäòàé õí òèí èäí èä ç° äè° ð°, òõñèàí æçççèèäýäáí èí í. Äýðäýý òççõäççä ñàéí äóðäàð í ðí èõí ò áà òàðèóòàð ýðäýýäèéí ççäýýñ °° ðèéí ççýé áí äèü ä òççõäççäýä ð óóä áí èí í ð óóä áóñààð òèèææáí èí òäçé áí òààðäàè çí òèí í.

Ð èí ý äèð ççäð ýé áí èí ò: Ð èí ý äèð ççäèèä ñàéí äóðü í áàéæóèèèä, áð° í òèé áí èí äñðí èüí ñóðæóèè, ñóðäãäüí ç° äè° è, áóæèèäí, çàèóóñüí èèóáýé õí èáí í òí æí í òççàí ààð áççäççéí ý. Áí õí ù æèð ççäèèä áççäççéýðèéí òóèä òõñ çèè àæèèèàãäàä çí òèí í áàéæóèèèäàð ð° è° äè° ñ° í òçç ççñ ð° ð° éá° ðèéí òàèààð òàí èèóóóèæ áýèðäýç òççõýä, çàèóóñüí äñàéí äóðü í çí äñýí äýýð í èéäýí ä °° ðèéí äóó õí í èí èáñí í ñã õí í ð í ðí èõí õü äñàí àè áí èã æ ° ðð° äè° àí èàò á° æççéýð, ýñâyè ýðèèèèèä çí òèí í áàéæóèèæ ýàãäà òõñ ð° ð° éá° ðò í ðí èõí õü äñãäàèèä ðí äðóóèèäí, ýðí ýèçéýé õýí ççèèèèáí üñí í ñí ò áí èí í æí é. Õàðèí í äñ, òççñèèèäýí òäýðæççéýð áí äèí ä áàðèí òàéáàè çí òèí í. Èéí òçç òççõäççäèéí áàæèèèäççäççèí èé äàðäà áí èí í õí í í æ 1-2 óäàà óóèçàèèð çí òèí í áàéæóèèæ òççõäççäòýéäýý áí õí í òàí èèòàí, óð ðàäààð, í °° ò áí èí í æèéáí ü õí äí ðõí èéí í.

à ò ýí äèéí õí èé ñóðäàèèð: Äèð ççí áí èí ò òççñýèòýé òççõýä áçç òóðð èàãäòàè æèð ççäèéí çí òèí í áàéæóèèèäí ñóðæèèòüí àðæä õýí æýýí ä í ðí èõí í áàéè õýðýäýé. Ó-èð í ü° ñà° ð í äñí ü ñóðæãäèèä çèäýð æèð ýý í ðí èõí ä-, çààäàðèèäãä- áí èí í òàðäãäàæ òççõäççäèèä óðàí ð óóèèä çí ðèèæóèèèä ã è ççðæèèääçéòýðäýæáàéèèä í ü çèè àæèèèàãäáí ü í ýä çí äñýí òýñýä ðí.

Ñóðææèòú í çáýð ýçýì ø èð ø ààðæèàæàòæ ÷óðæè ÷ààààðú í (æø ýéáýè, óóèçàèð ðèéð, ñóààèæàí ù àðæ ççé, äóæé ø èðýýí èé ýðèèèèæà ðèéð, òýððýí ýð áè-æèãðýâèýèä áýèðãýð ãýð ì ýð) òàèààð çààí à. Áýðäýý èðýí ð í ù "àæèè äýýðýý ñóðææ" áàéí à.

~ çðýä, òàðèóðèàæà: Í àñààð áàæà áóð ó 8-13 í àñí ù òççððççä ñóðææææàæ-, í àñààð àð, òóðð èàæàòæ 14-18 í àñí ù òççððççä ðáààèòí ð (ýððèýã-, òýí áí çàñáàðèèã-) áí èí ò çí àñýí òí, ð ççððèèã òí áí ðòí èéí ò ø ààðæèàæàòæ. Çí òèñòí é áàæéí òàðùòàà í ù 3 ñýðãçè-, 2 ýððèýã- áí èí í. Áàæóá áçèãýýð àæèèèáí, òàì òààà òççðýý ñóààèæ òààèð àñóóèð, òàðàð ° í òæ° òí áí ðòí èéäí ã. Àø èæèð àððáí ðóáüä ñáí àè áí àéí í òðàèáóóèáí àñóáèù á òàè áçðýýñ çí ýéýð (àððèè ù ø óóðæ - brainstorm), ò° àè° ð° ò, þ ó ì ýáýðèèãðçñ- áàèæàæà ø èéáýð, àñóóèòàí ààà ø àèæóð òààèð, àñóóèòàà ýðýí áýéýð çýðýááí èí í.

Ñóðææææàæ- í àð áè-èð òççðèéí òýý ñáí ààãæðæð, æð-èáýñáýè ýðèèèèæà-àà ñí í ã ò, àñóóèòàà áè-èð, ýðèèèèæà áààð, ççí èé ààðà òççðýý òýððýí ò° ãñ ò òàèààð ýððèýã-ðýé ýðèèèè à. Ýððèýã-èè çéé ýáòù áðýí àæ òççð, í èéðýèééí ñáí ààãýðèèèèæà óóèçàèð, ýðèèèèæà ã òí àéí í, ñýðãçè- í àðð òóñàèàã. Õýàèéí àæèèèèæàòæ òí í í ã ò° ò° ð° ì æ° ð (áóó òóðààæóðð, òóððòàã äçðñ áè-èýæéí òýðýñýè) òáí æð, òí àéí ñí í ðóæàòàí ààà ýðèèèèæà àá-, ñóðæææàæ-èéí òàì ò í èéðýèèéí ýðèèáýèðãýí ý.

Áçð ýðèèèèæàãü áðóóððæáí ä áè-ñýí áàéð, ñòí é. Áýðäýý ð° æèèéí áýððø ýýè, àðüñí ù ° í æ, ýñ çí áýñ, óñáà æðæè ýèæèçé òçí áçðð í ýýèððýé áí èí òü àì àððæáí èí òæçé.

Òççðýý áè-èð: Òççð áè-èð áí è óóèáí ä ààèðàððæ ççéðèýæáí èí í. ^a ° ðèéí àýèàèù ááóóñæð áóð ó í èéðèýéýý áè-èðèéí òóèä ç° á àðæà òýðýñýè, çàì ù ã ñí í ã ò òýðýæýé. Òççðýý áè-èæ áóóñæð, òààñààð òýáéýðèéí òóèä òýáýí ø àòù áààì æàãä

Í èéò éýèéí ñàí àà: Õììðäìì äáéí ää óóèçàæ ñàí àè áí äèí î ñí èèèòí í , ° ä° ð òòàì òýáí èé àì üäðàèä òí òèí æáàéäà çìéèñèéä ýðèèòàí à. Ñàð áçð ñàí ààäà óðàèäóóèæ áè-èè òììðèéí òýý òàèàð ç° äè° èä° ò áí èí ì æí é. Õàí æéí ä é í ü òììðýä, çàèóóñí í ççýè áí äèü í ççáí ýýñ áè-èèäñýí áàèð , ñòí é.

Ñàð áçðèéí ì ýáýýèèéí òóóàñ: Àèø ççäýä ñàð áçð° í ð ðñ° í ñàðä þ ó òèèñýí , ýì àð òììð áè-ñýí , èðýð äí èí î òí í í æþ ó òèèð, ñí í èðòí è òàòò ýì àð ñýäýä áàéäà òàèàðð ì ýáýýèèéí òóóàñ èèäýæáí èí í .

Îðèèòèää: Îðèèòèääü äáàäàððà, äáí äàððà, ýñáýè óòñàð äá-áí èí î . Ñóðäèèæää- í àð áýèñýí àñóèòà àñóó äá áçð ýðèèòèääü ä òóòððäí ä áè-èæ äáí à. Ýðèýä- òýððýí ýðèèòñàí , ýì àð ààø çáí äðäñàí òàèàðð ýðèèòèää-èéí òóóáé òýì äýæýè ò° ò° èí °.

Áóóé ø èðýýí èé ýðèèòèää: Ì ýáýýèè ääàð ä é ýð ñóðäèèæéí í ýáí ü ýðèýä- í àðü í óàèðäàí ýáóéèð äóäè ø èðýýí èé ýðèèòèää. Ñóðäèèæää-, òììðäììäýýñ ääí à ñàéí áóðàðð ýðèèòèääü ä ðí òí î ð èðñýí òììðäììèéí òàí ò äýýðýèòììèýð, äýýðýí äììèýð, àì èà òí òèí ò, ì áí ñóóðóèèð áí äèñ, àðòè òýðýæýð çýðýäø óóä áí èí í ø óóä áóñàðð òììðäììäýä í ° è° èæáóé àñóáèü äýðèèòèääí èí î . Õàðéí ýðèèòèääü ä-èæììèýð, ñýäýè ò° ðììèýð ììðæéäð òììðäýä ýðèèòèääü í ° ì í ° ì í í í æ í ýýèòðýé òýäýí àñóèè, ýñáýè ñýäýä áýèòäýäýè ýðèèòèääü í çð í ° è° ä í ýí ýäììèýð áí èí ì æí é. Í ðí èòí ä-èä í ü òí î ðí í áí í ì àðäáí ° ðí ììèýð áí èí ì æ í ð áóñàä áè-èè ýðèèòèääü ñýæäàðè. Ì ° í äýí æýäáçðèé ð-èí ä òí î ðí í áí î òóðð èää ñí èèèòí ò, ì ýäðýí æý èýððèèéýð áí èí ì æéäçàèóóñòí èä áí äáááóó òàèòàé.

Áçðèé è çéè àæèèèäääáàððè òæóéèð ççáí ýýñ áóó áí èí í äçðñ áè-èýæéí òóóðòàä àø èæàòàñ ääí à í èéòèýè, òììðýý òýäèýèä áýèòäýèéí ° ì í ° ì ýðäýæèéí òçì ççñýýñ ç° äè° ð° , òòñèàì æààðü í ü

ýðõ í ì ì , Í - Á á í è í á ó ñ á á í è í í ó è ñ ù í á à è ã ó è è à ã ã ñ ã ð ã ñ á í ò ç í è è ý ð õ è é í ò í è á í ã ñ è ò ì é ç à ð è ì ò í á ò è ì í è , Õ ç í è è ý ð õ è é í ç í ä ý ñ í è è è ì è ñ ù í ý ð õ ý è ä ý ñ ý ò ã ç ç è ý ñ ° ð á í ð á è ò í é ð à ð ò á ç ò ý ý è í á í ã í ð ç ä è á à è í à . Ý ä ä ý ð á ç ò ý ý è è é è ò ý í ò í ù ò ç í è è ý ð õ è é í ò ó ò á è í è è ã è ò , ñ ó ó ð ù ò è è ì ñ í ò è è ä ä ý ò ý ý ñ ý ý è è ç ç ò ý é ä ý ý ð è í í á á í ò , ð ó ó è è é ä ñ ó ð ò à è - è è ñ á í , ý ñ á ° ð ° ñ ã ä ä ä ä ä ò è ñ ù í ò ð ð è à ã ù í ò ó ó á è á è - è ò ä ý ý ý ì à ð í ý ä ý ç í ä ý ñ í è è ò ° ð ñ ° í ä á ó ó è ã ò ð è ã è ì ã ð ã ã è ä ç è ä ý ý ð ó ð è à è ñ á í , í ý á í ý ä è è ó ý ñ á í à à è ð è ý è à à è ä ç è ä à à ð ñ á í ì ä ý ä à è á ç ò ý ò á à ó í ð è è ä - è ä ò ç í è è ý ð õ è è à ì ù ä ð à è ä ý ý ð ò ý ð ò ý í ò ý ð ý ã è ð ò ó ó á è í è è ã è ò ù ä à à ð ò á à à ä ã à ð ò á ó é , ã ð ð ò á à ð è ã ä ä ä ã ç è ò è è ò í ñ í í ç ç è è ì ý ò ý ð ò ° ñ ° è ° í ý ä ä ã è é ä ò ç í è è ý ð õ è é í ò ó ó á è è ä è ò , ñ á í è í à ð ò í ð í è ò í ä - ä ù í á à è ä è ä ñ à ã è ã è ä á í è í í .

× ó ó à ì ý ì à ð ò ç - è í ç ç è è ý ä ä ý ý ð ò ò í ° è ° è ° ä ä ý ä ã è é ä ò í , ð ò ç ä ð è í ä ä ð - ç ç ý ò ð à à ð ä è à ã ò á é .

1. Õ ð è é í á í ä è í ã ù í ò ç ä ð è í . Õ ð è é í á ç ò è è è á à è ã ó è è à ã ó á ý í ý ò ç ä ð è í ä ò à ð ä ã ä í à . Ý í ý ò ç ä ð è í í è í í ò ° ð è è é í à è ä ä ä ã ð ã ä ä ä ä Õ ó ó á è è á à è , ì í í ä è Õ è ñ ù í ò ó ó è ù ò í ð ñ í ò á à è ã ó è è à ã ò ç í è è ý ð õ è é í ò ó ó á è ç í ä ñ ý í ò ý ð ý ñ è ç ç ä è é á í à ð è é ä - è á í ñ ó ä è à ç è ° ð è é í á í è í ã è ä ò í ð è ð í ò ó ý ñ ã è ä ñ í , ð ò í í á à ò è à è ä ç è ä ý ý ð í è í í ó è ñ ù í á à è ã ó è è à ã ó á ù í è í á á è ä à à ò á í è í í ò í í ù è í í á á í ò , ì à è ò ù ä ý ì ò ç à ì á à ð à à ä ç è ä ý ý ð ñ í , ð ò í í á à ò à è ñ á í . ì í í ä è Õ è ñ ù í í ý ä ä ý í ð ñ í ò ç í è è ý ð õ è é í ò ó ó á è í è í í ó è ñ ù í è í í á á í ò è ó á í ù ò ó ó è ù ç ç è í ò ó á ù ä ò ý ð ý ã è ý ð ð à à ð ä è à ã ò à í ã ä ä ä ä ç è , ò ° ð ° ñ ò ý ð ý ã è ç è ý ò ý ä è é í ç à ñ ã è é í á à ò à è ã ä ñ è , ç ç í è è ä ý ä à ã ä ä í è è ä ý í ä ý ç è ý ò á à è ð ñ ó ó ð ù , í ° è ° á à ã ä ò á é , ý è á í ã ó ý à ç í ä ý ñ í è è ð ç ç ò ý ä á à ð ä ä ò ý ð ý ã è ý ã ä ä ý ä ç è ç ý ð ä ý ñ ð è è ò ã à è è á í ì í í ä è Õ è ñ ù í í è í í ò à è ò í è í í ó è ñ ù í ä ý ð ý ý í è è ò í í ù ° í ä ° ð á à è ò ò ñ í à à - à í à ð ù í ç ç ç ç è ý è ò í ù ó ð á ó ó ä ð ý ð ä ý ð á í è ñ í í .

2. È ð ä ý í è è í è è ä è é í á í ä è í ã ù í ò ç ä ð è í . Ý í ý ò ç ä ð è í ä è ð ä ý ä , è ð ä ý í è è í è è ä è é í á à è ã ó è è à ã ó á ò à ì à ð ð ò á à ã è - è í í ç í ä ý ñ í è è

Õàì æéí ã è ø éí æí ù èðãýí èé í èéã èéí áàéãóèèèàãóà í èéãýí ä áàèð ñóóðèà áààòàòãã çí ðèèã í àì æèèòòèé òýðýãççýýðèéí òòèä èðãýäèéí äóí ä í ýð òçí äòýé áàéð , ñòí é. Í ýð òçí äòýé áàéðää äàðääò òçí èí ççéèñ òàì äàðí à.

à. Èðãýí èé í èéã èéí áàéãóèèèàã, óèñ ð ðèéí áàéãóèèèàã òí , ðù ä ýèææí èéã ò ø äàðäèèàãòè. Ì í í ã è Óèñùíí æø ýýí ýýñ òàðàòää èðãýí èé í èéã èéí áàéãóèèèàãíí óàèðääã-èä óèñ ð ðèéí ñí í ãóèüä áàéí ãá í ýðýý äýãø ççèäýä Óóäü òçí èé òóäüä èðãýí èé í èéã èéä àð èæáí óèñ ð ðèéí ø èéäáýð ãàðãàð òçí èí ä í ð-èð òýðýãççð í ù èðãýí èé í èéãí áàéæáí èí ò áí èí ä-, èðãýí èé í èéã èéí áàéãóèèèàã áí è óèñ ð ðèéí áàéãóèèèàã áèø þì . Ì í í ã èüí òí òò æéí èðãýí èé í èéã èéí áàéãóèèèèí òí ù äçð çóððæéãòàðàòää èðãýí èé í èéã èéí òýí òýí ýýí òò ðñàèéð ò í ýðýýñýí òò ò í ççé òí í ù óèñ ð ð ñí í èððí ã-äü í ýí ò çàì äàðääççé çéèäè ççäèéí í èééáýð áàéí à.

á. Í èí í í èéðèéí òàðèèèèàà áóp ó áèáí èé òýèæçáí ø ñáí äàð Ì èÀð (public relations)-ù äì ýðãýæèéí òçí èí ä àð èæàð , ñòí é. Àè ðèèñ, Èáóðà ðèèñ í àðùí òýí äýæýñí ýýð "a í òò çãä òò ðèéð" áóñää ñóððàè-èèò áóñ í èí í í èéðèéí òàðèèèèèè ù çàð-ì ù ä àð èæáí í èéãóèèèèèè òàì æéí í í í ä-òí é ççéè òí "2. Óóðáéí áàéãóèèèèèè í ýð òçí äèéä ò ñð ò ã è òýðýãççð í ù í èí í í èéðèéí òàðèèèèèè ù áí äèí ã ä òéãóðèèèèèè ñòðàòãæéí ð èð äèð ð ò çéè äæèèèèèèèè áàéääã áò ð ò ä ççí èé çð ä çí ä òí äàì ðòí é, òàñðàèèèèèèè, í ýð òçí äòýé áàéãóèèèèèèèè äçð çóððáá áéé áí èæ óèì äàð ð ðèéí áàéãóèèèèèèèè ø èéäáýðð ò è ò èæ-àààð ò è ò è ççíýð þì . Áàéãóèèèèèèèè PR-ù ä àð èæàèèèèèèè, òóäü òçí èéòýí í ýðèéä í èí í í èéðèéí òàðèèèèèèèè ù òýðýãñéýýð èòýýðýí äò áèéèð í ñóððàè-èèèèèè ù óèì äàñ (ýí ý í ù èðýí òáýý äýýð ò ççéèñýí ñí í ãóèüä í ýðýý äýãø ççèäýä óèñ ð ð

²Ýí ý òàèääð Al Ries and Laura Ries (2002) The Fall of Advertising and the Rise of PR, Harper Business: New York. Í Ì Í Ì Ì ñ äýèäýð ççéýí óí ø èæáí èí í .

ní í èðõí ã-èà áàéääã) ° í ° ãéí èðãýí èé í èéã èéí õí èé ä¿ð ò° ðõ í ù í èéãýí ä í ýðí èéõýý õí éí î "àããé" ãýãýã õí äí òã è ç¿¿ñýí õýñýã ýí ýãýé÷¿¿, ýñõ¿è "ääâèèóóí " õýãýí çàèóóñ, àì æèèðí èäí ã¿é í ýð äýãð èã-ãýýð ò° ñ° è° ã° æááéí à. Óèì ààð õýáí èéã"ãõàì æ ù õáí " ãýãýã í ýðýýð í ýðèýõ áí èæýý. Òì àð ÷ èðãýí èé í èéã èéí á¿èýã ò¿í ¿¿ñèéí ¿èè àæèèèääàí ù ãí è çí ðèèã í ù ò¿í èé ýððèéã õýðýæ¿èýõ, õáí ããð, õáí ããàèàõúí ò° è° ¿èèñ áàéääã Óýðýã èéí çí ðèèã ã¿é áí è õýã àð æéí ò° è° õ èí ì áí è, ò° ðèéí ýðð ì ýáèèé ò° è° õ õèñ ò° ðèéí ò¿-èí , ýñõ¿è ç¿ãýýð è "ããñãàè, õóããàí " õýí ýýõ ñí í ðòñí í èðõí ã-ãúí èèóá áí èí í õóáèðí à.

á. Èðãýí èé í èéã èéí áàéãõéèää àí ù ò¿í èé àæèèðí ù àì ùãðãõ õýðýãýñ è ì ýðýð ðãðããããáí èí õã¿é. Ó¿í èé ýððèéí ò° è° õ ò° ðèéí áóñ áàéãõéèää àí ù î èí í õèñúí ò° ñè° ñò° ñ° á àã-, áóí áàæòàèèí ããñ àðáé èè¿¿ ðèí ã í èí õáí èí ì æí èã áí ãõýñýãá¿èýãõ¿í èé àì ù çóóèãúí õýðýãýñ è áàéãáí èí õã¿é.

ã Í ýãúí ýè í ýã ñàí ààòáé áàéõ , ñòí é. Í ýãúí ýè í ýã ñàí àà áàéõ ãýãýã ù ò¿í èé ýððèéãõàì ããàèàð ¿èè àæèèèääàí ù ýãõääà ° ðèéí áàéãõéèää àí áóp ó õóãú ò¿í èéõýý í ýð ò¿í àèéã õàì ããàèàð, ° ñã ò çí ðèèã í ð áóñãã ò¿í èé ýððèéí áàéãõéèää, ò¿í èé æð ¿¿èèèí óó õýýõ, ¿ã¿éñãýõã¿é, ç° áõ° í òããñáí çí ðèèã áí î áí òãàðáè õáí áóóèàõú ã õýéí ý. Óãðèí ì áí àé ò¿í èé ýððèéí áàéãõéèää àí õáí õýãýé, ì ýãýéèèéí õýðýãýñýýð áí èí í áóñãã õýéãýðýýð áèà áèáí ýý ¿ã¿éñãýõ, ì óó õýýõ áàéää è ù ç° áõ° í õýáí èé ò° àèéã¿é, èðãýí èé í èéã èéí á¿ðèè è áàéãõéèää àí í ýð ò¿í äýã ðãðð èèæ õèì ààð ò° ðèéí áàéãõéèää àí ò èèããýðòí ° è° è° õ çí ðèèã á í ù õãðð èèääã ì í í ã è Óèñúí ò¿í àì ù í õí î õ° í ò-èð ýí àð ÷ ñàèáãðúí î èí í í èéòèéí ðãðèèèää àí ù ì ýãýýéýè í ù ì ýãýýéýè ò¿èýýí áããã-èã ðãððõáí ãé ò¿-õýé, õóðãòáé í ÷ãí ããýãæéãáí ðãðãðã, ñòí é.

áàéàà òóàé ò° ààééí í í ì ñóàèàà-èà áé-ñýýð èðæý. Óóàèéààè, Í àòðàñ, Áýèòì ýéáð, Ààñàí í èí, Èàñààèí í àð “Õ° ààé, ° ò ò-è° èòèéí òóòàé ãòðàáí çí àñýí í èèèýáí ééã èòì ðø èæáàéí à. Í ýàà çýýðòì èí í òèñùí ò° ààééí òóòàé í èéã èò, òì, ðáóààðò ààýàðø èùí òóòàé í èéã èò, ãòðààáóààðò ì èí í òèñùí ò° ààééí áí èí í ààýàðø èè òì, ðì í ð òàèòàà-òèéñýí èì ì áðèàèèçì ùí òóòàéí í èéã èò” ãýæý.

Ààýàðø èè áí èí í í èí í òèñùí ò° ààééí ýðýýð èì ì áðèàèèçì áéé áí èí òì à òèéí ýè òýðýãýýí à òèèãóðèàñàí òçí èé ýðòèéí áàéèòóéèààòóá àýì æýã° àà áàáéí à. Áýèòèéí ò° ò° í àéí çàòçýýèä òóáùòàààà áí ðèòóéèàà çí àýñòýí ààí í àñàí èí ðì í ðàòèòáùí ýñðýá ààñààè òóààáí çí òèí í áàéèòóéèàòáà òóòàéí òèñàà òèñ ò° ðèéí òì ààí ðáè è áàéààè ççí-áí èí ò çç-èí ççéè òàðààààáó-ðààñ ò° ð° í ð° í ðóóèàà-áùí òóáùòààí ù òáí ø èä í ° è° èä° à Òèñ ò° ðèéí òì ààí ðáè áàéèàè ççíýýä í ° è° èæáí èí òóéò àèèààà çéè ààèèàààí ù òèí ààñ ò° ð° í ð° í ðóóèàà-áùí òóáùòààí ù òáí ø ° ñ° ò, òí àòàá ýàèéí çàñàéí ýì àð òýí æýýí èè ñààèààà áàéé áí èæ ýì àð àð èä àèèàààè áàéé áí èæ èðñí èéáì í í ã èùí ýàèéí çàñàà-èà ñóàèàí ççýæ ýí ý òàèààð ì èí í í èéòýá ì ýáýýèýè ° àà° è èòýýýí ñí í èðòì èòì é çð à çí ààðò àèçýý.

Í ° ð° òàèààñ ò° ðèéí áàéèòóéèàà, òççí èé ààèèòì òóáùí òçàð èí à ì ° í ì í àñýí òóéèùò, ñù ààèèààààòóéèñàí, èðáýí èéí èéã èéí áàéèòóéèùí ò° ààéèä òì ðòì é í ° è° ççççèýòçéò, ýðòççéí áóñ çéèèè ççèèèáýáóóèè èðæý. Òì áðòóèáí òýéáýè, Òççí èé ýðòèéí çí àýñí èé èí í èññùí áçðýéäýòççí èé 7 áóààð ñàðùí 1-í èé òýðýãýýè òì èáí ààí í ñààòóéèààñàí èðáýèèéí òççí èé ýðòèéí áàéèàè ýðççèéí áàéèòáí ø èèòáýò ýðòççéí òçðýýí à ýàààñàí òýì ýýí í èí í í èèèéí òýðýãýýýð òáçéè ýààèè áí èñí ù ààðàò òýá òì í í àòì ýáýàñýí í ù òýòòèñ ò° ðèéí ø èí ààýé àçã ýèò áàéèàà. Ì ° í çí àñýí áýý 7 áóààð ñàðùí 1-òýé òì èáí ààí í ààðò áí èñí í ÒÈÕ-ùí áààèèñàí ° ðø ° èèéí òóòàé òóóèù

òýð áóí ààà ààààè, òòààáí ù áçí òèí í áàéàóéàò ì áí áàí áí òèéí òàéààðð ì ýäéýæéä äýýð èççèì ýýð ñàí àààí à. Ì àðè Èàðçí í ù òýì äýæýñí ýýð “òýì ðàèù àðç-ýýð áóñ àðàà ýäýýð óàèðàáí çí òèòóóéàò í ù òàì àééí çð àçí òýé àðàà ðì ”⁴.

Õçí èé ýðòèéä òàí ààò çéé àæèèààà í ù ýðð ççéí ð èí ýòäýèèé òçðýýí à ýààààð áà ð èí ýòäýèèéàààí ù àí í í ðóóáúí äýì àèýäýéäýýð àì àèèòòàé ýáóóéàð áí èí ì ààí é. ^a í ° ð àééí Ì í í ã è Õèñùí ýðð ççéí áí èí àñðí èùí ð° àæèééí òçàð èí í ù ààí ààí ò ì í í ã è òóóèù-àúí ì ýäéýæéí òçðýýí à ýàèéí çàñàã, òèñ ð° ð, ýðð ççé çýðýáí èéã èéí áçðèé è òàðèèòòàà çí òèòóóéàòàà òàí àèèòççé òóè ààààà í ðí ù òóðð èàà, òýð áóí ààà ýðð ççéí òðàí ñí èàì òàòèéí çí àñýí äýýð ð° àæèò áí èí ì ààí é.

Òàðèí ààààà í ðí ù ì ýðäýæèòýì, ýðäýì òàèéí ° ãñ° í ç° àè° ð° áí èã í Ì í í ã èä í èéòäýä ýñòçè Ì í í ã èä èðýí áèäýí à ç° àè° ð° ° ã-áóéí ýðäýæèòí ççàèéí òçàð èí òàí àèèòòàé áàéàààäýæòýéàáí èí òççéá àóðààò ì ù ççéòýé áí èí à óó. Æèð ýý í ù, ì èí èé ñàí àòúí í àí í ã í ñ òýäýí àèèééí ° ì í ° ì àí àé òçí èé ýðòèéí áàéàóéèààòá áà í ýäýí í èí í òèñùí áàéàóéèèààí àðúí òàì òúí àæèèàààí ù òçðýýí äýì í í ù òóóèù-èà ì àí àé òóóèééí áàéàóéèèààí àæèòí óóàà çí ðèòéáí í çðò òí àáí èáí ðò òçí èé ýðòèéí -èæýéýýð òè-ýýè çààñàí áí èí á-, çí ýí èéá òýéýðýà ì àí àé òóóèù-ààà -àì èàààòóéò ì ýäýýéýé ° ã-, áààò í àðúí òçàð èí ã èí ààí ì ñàí ààñàí ðì .

Òè-ýýèèéí çàðèí çãá í ýãáààò áçð òè-ýýéýý áóðóó òàééáàðèèàæ Ì ÕÈÑ-èéí ÕÇÑ-èéí í èí í òèñùí ýðð ççéí àí àèéàð ãñ° ã-, áèáí èé òýñýä òóóèù-èà òççí èéá í ù çàñàí òýèæ ° ã- áàéñí àà òí ä ñàí àæ áàéí à.

⁴ Ýí ý òàéààð Mark Gerzon (2006) Leading Through Conflict (How Successful Leaders Transform Differences into Opportunities), Harvard Business School Press: Boston. í í í í í ñ äýéäýð ççèèóí ð èæáí èí í .

Òýáí èéääàà÷ðàò çàì ùí çàðääè, áóóääùí ò° èá° ð, òàèèí, ò° èñ äýä í èíí çðäé çàðäèóóä ãðñáí ááéæòàððà. Ýí ä äí í ðúí áóðóó äð áàéðäé.

Äí í ðóóä ì ýäýæì í í ã èùí òàèùí ñàí àèù äðàððäèçáí òè-ýýèèí ñýäýä, ýì äð òçâð í èé ááæ òà-ðàðàà ò èéääýä Õðèí ì í í ã èùí òàè ñàí àèää° ð òá° í ýí ýèáí ãýà òóóèèí ááéæóèèääì áæèòí óóää çí ðèòèñáí ñóððäèòùí òóáüä áí àèòí é, çð° ð° æýé, ñóääèãà òèí ò äàðäèääòàé ñýäýý ñí í ã òäé áí è òýí òýí èéðýý àæè, òàæéä çðñýí, ò° æèèä òýð áí èñí í àæóóá ì ýð ñýð ççýæýæááéæääçí òèò àèááí òóò ààèòí óóá áí òààðì ààð ñàí àæäää Õýð áóí äàà áí èí äñðí è í èì äýí, ì ýäýäòí ì ñòçì ççñ° ðèéí áí èí í ò° ðèéí áóñ ááéæóèèääì ä óàèðààðäää áóñäää ò èí ýèýä ýñýòèèä ñóáèáí ççýèäéäýð ò° ðèéí ì ýäýðäéä áóñää í ù áàñ ì ýäýðäé ì ýóýð í èéä äí ä ááéð òýí ýýí ñàí áí à.

Í ýóýð ì í í ã è òçì ì ýäýðäé ñýäýä ãððääè ääí ù ì ýðäæèòí èéä ñí í ã òí ù ààì ææçé ÷ ì í í ã èùí òóóèù-àùí áéä áéääýý° ã-÷ääò ì ýäýèèèèä çàääàè èðýðýí çàðääè ÷èðýæýè äððäí ääí ù ì ýðäæèòýí òðèí àà-èð-, òè-ýýè çàèèæò ò äàðäèäääé. Õçì èé í ðí í ä òçì èé ýðòèéí äí ðàèòí é ñóðàò àè-èä çí äýñí èé ò ççòýä òçì èé ýðòèéí òýðýñè ççäèèðýðýæýð ñóáèèæà òèéí, òýðòçç ñóáèèæäí ù àæèùí çð äçì äðàððäèçáí ò äàðäèääòàé ì ýäýýé° ð ò ñóððäèòóóáüä çí òèí í ááéæóèèòí ù ççéðýé.

Õçì èé ýðòèéí ÷èæýýýð àæèèääää° ðèéí áí èí í ò° ðèéí áóñ ááéæóèèèääòóáüí çèè àæèèèäääí ù çí ðèèä í ù òççì ä àæèèèääää òçì ççñèéí ýàèéí çàñæéí ýðòèéäòáí äð, òàì äàèèòùí òóèä ääí ù ñàí òççæççýä-äèèä° ð° ð° òàòàò, òýáí ýýñ òýðòýí ñàí òççæéí äýì æýä áááò äý äýäýð òýðäçì áí òààðàè òáí áóóèàò áèò òçì èé ýðòèéä òáí äð, òàì äàèèò, òýðýæççýòèéí òóèä í ð äí ä äýäæéä äàðèí ñàí óóèì ààð ñàí àæäí à.

Ø ÈÈÆÈÍ ÑÓÓÜØ ÈÑÑÛ Í
Õ Í ÈÉ ÝÐÕÈÈÍ ÁÁÉÄÈ

Ñ.Áí í äí ä
Èðäyãä öñëàð õçí èé ýððèéí ø àèéí
òýðäççí, Ì í í ã èú í Ýì ýððé÷ççäèéí
ñàí ãèéí óàèðäàð ç° äè° èèéí ãèø ççí,
Í èéñëýèèéí °ì ø° è° ã÷äèéí ç° äè° èèéí
°ì ø° è° ã÷

Ì í í ã è Óèñí ù çí äýñí èé öóóèù òì ãòí ì ãèéí òçðýýí ä äí òí í äú í
ái èí í ãààààà ðóó ÷èæýñýí ø èèæèèð ø° ä° èø° í èé àñóóäèù ä
çí òèöóóèæáàèæàà öýäèé ÷ ø èèæèí ñóóðùø èññäàà ýýèðýé áí äèí äú í
ø éí æýé áàðèì òàè÷èäáàèèöäçé áàéí à. Ø èèæèèð ø° ä° èø° í èé çí òèñäçé
áàéäèàñ áí èæèððäyã Öçí èé ýððèéí òççýçí ýé öóí òàæàè, Ì í í ã è
Óèñúí ÷ í äñýí öóóèèàð í èä ãäñí í çí äñýí ýðð, ýðð ÷° è° ø° ýäýèæ
÷äàðöäçé áàéæàà þì . ßèáí æýà çí òèñòì é í ðí í áàèðäàð òáí ãäæàð,
ýðççè ì ýí äýý òàì ãàèöóóèàð, ñóð÷ áí èí äñðí ò, ñí í ãóóèüä í ðí èòí ò
ýððí ù ç° ð÷èæñ° ð áàéæàà àèèýý.

Áí ò í í äú í ø èèæèí ñóóðùø èññäúí °í °° äèéí áàéäèè

1992 í í ä ø éí ý÷éýí áàðàèñáí ÷ í äñýí öóóèèàð èðäyãä í ðø éí
ñóóð ãàçðàà ÷° è° òýé ñí í ã ò ýððèèááàðàèæààæóéæ° ãñí . Ó° ä°
í ðí í í öóóèéí èðäyãèéí ñóð÷ áí èí äñðí ò, ýðççè ì ýí äýý òàì ãàèèàð,
àì ùæððäàæàà äýýø èççéýð áí èí ì æéäýðýèðèèñýí òí òñóóðèí ãàçàð
ðóó ÷èæýñýí ø èèæèèð ø° ä° èø° í èé óðñæè 1990 í í í ñýðèýí ýð÷èì òýé
ýààæààð áí èí ä.

ðóó ø èèæèõ ò° ä° èæ° í èè òðñæèù äóèàì áçð í ýì ýæççèæáàéí à.

Ì í í æ è Óñàä ñççèèí æèççäýä ò° ä° í° ñ ò ò ðóó, ýèàí æýä Óèààí áààòàð òí ò ðóó ÷èæýñýí ø èèæèèõ ò° ä° èæ° í èõ áàéí à. Óèààí áààòàð òí ò ðóó æðààí ù í ýãóóáèéãø èèæè èðýñýä áçðäççèæ áàéí à². Õí ò ðóó æýð òí ðí í èèùí òçí àì ùí òóðäòàé °ñ° èò í ù òí ò ðóó í èéæýí, ýàèéí çàñæéí áí èí í çàñàã çàòèðæàí ù í ýææä à÷àèèè ççñæýæ ýäóóðèù äóèàì áçð æý çæèðççèæáàéèà ðì .

Ø èèæè èðýñýä æ è ò° è á æýð òí ðí í èí èä í ðø éí ñóóæð° ä° í° ñ èðýýä ààñàí çí òèòí ò àì ùæððæàí ù í ààä çàòùí í ° òó° èèéä áçðäççèýðýä í ù òóñèàð, áí èí àñðí è ýì í ýèæéí çèè÷èèæýýí ä òàì ðóóèàð çýðýáí èéæýí, ýàèéí çàñæéí òàèààð òýáýí ä çí ðèóèñàí ýì àð í ýæýí ò° è° äè° æ°, çí òèí í áàéæòèèèùí àæè òèéæýýæç è áàéèà í ù òçí äðýèòýé. Ø èèæè èðýñýä èéí äí òí ð òýáýð òñààð òàì æææàæ ÷ààààæç è àèè ° ðòççä í èí í áàéèàæèé çýðýæýý òýä òí æ òàýææè ì óó òñ, áí òèð çàéèóóèàð í ýæñýí ñçèæýýæç í ð÷èí ä, áðäèéí çóóðàí òàèàèèòàé, òàèóóí òñí ù æ÷ààèòàé àæð° ðæáàéí à.

Ì ° í òàðèèæàí ä òí èáí æí í æç è ðòççä ÷ ò° í æç è áàéí à. Ø èèæè èðñýí òóòàéí òí ðí í í ä áçððæýèæç èðæýäýä ýì í ýèæéí í ààä çàòùí ççèýáí í í ø èí æ í òèéáýæç è á° æ° ä òýáí èè æðààí ù í ýã í ù ýðççè ý ýì æéí áààòæèèä òàì ðàæààæç è áàéèààæýý.

Õí òí ä èðæ áàéèà òçì ççñ í ù ì àèèàð ì àèæç, àì ùäðàèùí ýð ççñæýðæç èí èñí í òçì ççñ ó÷ðààñ òí òí ä òçì ä çàðàæàí áàéæðýáýí ò° æ° áí èù, æýæ òàðèí çàðèì í ù ñí, è áí èí àñðí èùí çèè÷èèæýýí ä í èðòí ò æýæèðæáàéí à³. Õýäæýðèéí èðýí ò í ù í ðóóí ù ææççð òèéæ

² Õí òí ä ø èèæè èðýñýä èéí òóèàì àñàí àñóóáèóóá, Ì í í æ èùí òçì àì ùí ñýòæççè -2004
¹ 11

ã ëí í çí ã í æáàéæà á° ð° à òyáí èé í èéòèyááyððø ýýé í ù í ðí í áàéð áàéðãçé, àæèé í èääí æçé, áè-èääàðèì òàààòàá í ëí í ààì æàæàòé, òí ðæóèù èðòýé, í èã ò òóæòàà í ù òðò áàéääã Áýð í ðí í ð òàààæàà áè-èã áàðèì òãçé áí èñí í áàéòàà òí ðæóèù í í í æáóéääã, áè-èã áàðèì òãçé ó-ðààñ æçàð òóáù-èèæ àá- òààòãçé áàéí à. ° ðèéí ýçýí ð èééí æçàðãçé ó-ðààñ çãð óñí ù æàì ð èæ° ðòà° ã, òí òí à èðýyá ì ýðãæè, áí ëí áñðí ëí ð ã ëí æáì ò, ýèæáàðèáí æáóóðòàæáàã ñàí òççæéí òçí àðýèá í ðæàì üàðàèùí òçáè éí áóóðàð çýðýáí ù ð° ð° í ðí í í óòæàñ àì üàðàèùí í ° ò° è° ñàéæðóóèàð áýæí èéñýé òí òí í çí ðüæèðñýí èðãýyá òçí áýýð òòñ- áàéí à.

Áààààá óèñù áçí ðññí í ð èéæèð ò° ð° èð° í

“Àæèèèàð òç- æàààààä æðæð, æààààààñ àæèèèàð òç-, ì ýðãæèòýí áààð òóðáé” ì í í è Òèñùí òóóèù òýðýæææýðýñí ýýñ òí èð òè òóæòààí à ì àí áé óèñùí í ëí í ì ýí æáì èðãýí æàààààà àæèèèàðð òèèééí ò-áí àáù áçí ðèò áí èñí í . ì í í è óèñààñ àèááí , ñí ù áýðýó àæèèèàð òç- ààààæààààùí æððááí óèñ í ðí í í ù Áçæá í àéðàì ààð Ñí ëí í ã ñ óèñ, ßí í í , Áçæá í àéðàì ààð ×ãð óèñ áàéääã Àèááí òí í ð í ð ì í í è óèñùí èðãýá àæèèèàæ ñóð- áóé 80 í ðí í à 100 000 /í ýáçóóí ì ýí æá/ èðãýá áàéí à. Àèááí áóñ òí í ð í ð 140 í ðí í à 250 000 /òí , ð çóóí òààèí ì ýí æá/ èðãýá ýí àð í ýãð° ð° èí ° ð ýðòýèæáàéí à. ì áí áé óèñààñ àæèèèàð òç- àá- áóé æààààùí óèñ í ðí í ù ã Áçæá í àéðàì ààð Ñí ëí í ã ñ óèñ òýðãççèyáá° ð° ð° í ° ð° æéí áàéèèàðð í èéò 28720⁴ í ð-èì ì í í è èðãýá àæèèèàæ àì üààð- áàéí à. Õýáí èé 60 òóáù í ù àèááí , ñí ù áýðýyáýýð ò° ð° èí ° ð ýðòýèæáàéæà ðì . Áýòýé

³ Á, ýí ýáýé, í àñ 53, Õí ðí í í ù çàñáààðæ ÑÕÁ)Õ° á° ð° í ðí í í óòæàñ ð èèæé èðñýí èðãýáýé ýðèèèèèæ òèéææçàð áýýðý ýí àð áàéæà òàèàð òóçàòàá ÑÕÁ-èéí 7,18 -ð òí ðí í í ù 18 èðãýí , 6 òýñæéí áàéòàà-òáé ýðèèèèèæ
⁵ Áí ÑÕ-à àæèèèàæáóé ì í í è Èðãýáéí çàðèì ýðèéí òýðýææèò ñóáàèæá, ÕÝ- È, í ÕÕ, Õí ÕÁ, ì í í è óèñààñ æàààá í ðí òóáù í æææã, áóí à çèèáýðççèyá àæèèèàñáùí òí èáí í , Õèèáí òðí í è ò° ææééí ð° è° ð° á, 2007 í í , Áí ÑÕ

Áçæí áéðàì ààõ Ñí èí í ã ñ òèñàà àæèèèàæáóé èðãÿàèéí òóáüà 2004-2007 í í ù ááéèèààð 326 í í ã è èðãÿí ýðççè ì ýí àèéí ááéèèààñ áí èí í ò° ä° èì ° ðèéí àð óéæÿé ááéèèè ç° ð-èæñí ° ñ í àñ áàððæÿ. Àæèèèàð òç-æðææáóé í ðí óóààà ò° ä° èì ° ðèéí àòðàð ááí ýí ààðóé ááéæóéæ èðãÿàèéí òÿÿ ýðð àð æééã òàì æàèèàð í ù òóéæì àñàì àñóóàèé áí èæ ááéí à.

Ì í í ã è-òóá òðòóæòààæàðð æàààààà àì üàðàð áí èñí í ð òÿáí èé çð òççðÿá òóðàéí í ðí ù òí í èðãÿí áí èí ò ÿáààè ò° ñ í çé ááéæàá-ã áí òààðáí çàðèì í ðí í òí è èðãÿí èé ààðàðð òàðüÿàèèü ááéè áí èã ò òàèèàðð ýðð ççéí æÿðÿÿ òÿéÿèòÿÿð, èí í ñóèüí èí í ááí ò ááéæóéèàð áí èí ì æéãñóáèàð, òÿðÿæççéÿð òÿðÿæÿÿ ýÿÿí ò áéé áí èæÿÿ.

Òççí ÿÿñ æàáí à 2008 í í ù 6-ð ñàððí ááéèèààð æÿÿá Ì í í ã è Óèñàà 106 í ðí ù 38 000° í ð-èì æààààüí áí èí í òàðüÿàèèèæÿé òçì ççñááéí à. Ì í í ã è Óèñ òàæà-èðãÿàèéèæðæààá ñ° í òççéÿí áááááí ðí í áí èñí í í ù áÿÿðð òí í áàðèì òààñ òàðàæàæááéí à. Èéì ÿÿñí ýí ààðóé "Òàæà-àæèè-èä àà òÿáí èé æÿð áçèèéí òí èé ýððèéãòàì æàèèàð òóòàé í - Á-üí èí í ááí òèä Ì í í ã è Óèñ í ÿæÿí í ðí ò ð ààðàèèàæòàé ááéèèà í ù òàðàæàæááéí à. Ì° í òèèèéí -áí ààààñ ñàéí áòðààðð ýðð ðí í áí í èðÿð áóð ò àèáààáí ÿð ðí í á í ù èðççèæáóé èðãÿàèéã àæèüí ááéðààðð òàì æàð, ýðãÿí í èéæÿí ð ççèÿð ò° ò° èá° ð°-èéã ò° ðèéí ççæÿÿñ

⁵ Áí ÑÓ-à àæèèèàæáóé Ì í í ã è Èðãÿàèéí çàðèì ýððèéí òÿðÿæèòóáàèæàà, Õÿ-È, Í ÕÕ, Õí ÕÄ, Ì í í ã è òèñààñ æàààà í ðí óóáí í æææã áóí à çéèááÿðççÿÿà àæèèèàñáüí òí èáí í, Õèèáí òðí í è ò° ææèéí ò° è° ò° ò° à, 2007 í í, Áí ÑÓ
⁶ Áÿÿðð ñóááèæàí ááñ...
⁷ Õÿÿ-à 2008 í í í ñ ÿèÿí ñàéí áòðààðð ýðð ðí í áí í ýðãÿí èðÿð ò° ò° èá° ðèéáí èí í óèñüí ð èèæì ñóðüð èèðèéí ááéæóéèèàæòàé òàì òðáí òÿðÿæççéæÿÿèñÿí áà 2010 í í ù 01-ñàððí ááéèèààð í èéò 38 èðãÿáÿá òòèèèèòàà çççèñÿí ááéí à. Ýáæÿð ñàéí áòðààðð ýðãÿí èðñÿí Ì í í ã è èðãÿàèééáÿð ðí í áí í ýðãÿí í èéæÿí ð ççèÿð ò° ñ° è ááéèèàà Õãð ñèèéáòóòàé èðãÿí èéã èéæÿÿæáóé æçðüí Çàñæéí æçðààñ ñàí òççæèèü áí èã áí á

Áððäýëäúé äýñýí ø àèèääáí ààð äýð õí ðí í èèúí ø èèææã-° ððèéí ðúúðäèéí 33,3 ðóáúí ù ñóððóóèù çàññàðääääá° ð° ä ýääýýð ðúúðäèéí òàè í ð-èì í ù 5-8-ð àí æàñ ñóððóóèù çàññàðäääæáàéí à. Àèááí áóñ ñóððäèèòáí ä ñóððóóèù çàññàðäñáí ø èèææã-° ððèéí ðúúðäúúä áàððää ðàí ðàääääääúé þì áàéí à.

Õúúðäýý àðàé äæéäúé ñóððóóèüä ñóððäí à äýäýé í èèèéí ðýýäðýýð äí í ä òàè í ù 2-3 äàì æèð ðýðýäýé áí èáí äí ù ° ððèéí çàðäèù äóèèì í ýí ýääúúäýä Äóääèèáí , ñàèòúúä ð° èá° ð° í ä° ðòýé, áääæ èéí à-àèèè èðýýñ ðúúðýäáýý ðúúð- àæèèèääääúé, í èí í ðúúðýäòýé òèè ðúúðýä ðè-ýýéýý í èèä äí äúé, áääæ í àð ðúúðäúúäáýý ýèääääððàè ðáí ääää, ýí ç áúðèéí ð° èá° ð° í ýóäýä° áàèääè áéé áí èäýý.

Àäääääää ýöýä, ýð í ù àæèèèèæ áàéääà ðúúðäúúäèéí ýðð ç° ð-èèäñ° í ðýäýýð áàéí à¹¹. Àäääääää ° ððèéí àì üæèðääàääà äýýð èúúèýð çí ðèèä í ð í èí í àðääí ì ýí ääí èðäýí ðèèèéí -áí ääüä çí ðüæ àæèèèèñáí ðýäýýð áàéí à. Äýòýè ýí ýðúú àì üäðäèää äýýð èúúèýð òì ì -óóáúí ðúúñýè ñí í èððí èä ðúúðäèéí ýðð àð èáí í òòí é ç° ð-èèä° æáàéí à. Àää, ýýäýýñýý òóñää, ðàðää ðýí àèòáàèðäúé áí èí ð úää òóðàéí ðúúðýä ýí ç áúðèéí äýí òðýðýððí èáí ääí ð, PC òí ääí í à äí í òí ð, ñóððóóèüääà äääò ðúúñýè ñí í èððí èäúé áí èí ð çýðýä áýððø ýýèúúä òúäýýí ýé áàéí à.

Àäääääää ðèèèéí -áí ää àæèèèèæáóé ì í í ä è èðäýäèéí äèèéýí ò ðóáúí ù ýðí òàððàà ýðäýí èðýðèéäòúñäýäúé. Áí èæ° ää° è òí ääí ðòí é àæèèíí áàèððàé áí èñí ù äàðàà äýð áúé, úð ðúúðäýý äääò áí äí èòí é áàèäää - òýí àèè äèç ääðääääúé. Ýí ý í ù ° ðð äýð áúéèèèä òóñää

¹⁰ Ø èèææí èðýñäèéí áúéäèéí ýðèèèèääñ
¹¹ Í í ä è èðäýäèéí ääääääää ð° ä° èì ° ð ýððèýèèèéí áàèääè, úð äääääð ñóääèää, í ÖÖÖ, ì í ä èúí ðúú àì , ð° äæèè í èèäýí èýä í - Á-ÖÄÑ, 2005 í í

ài üäðàõ, òççõäyã ýõyã ýõèéí òàéð òàèài æä àì üäðàõ¹² áí èí ì æèéã òààñáí òýäýð áàéí à.

Èéí ýññáí òí í äáí í ø èèæí ñóóðüø èññáüí àñóóäèü äçí òèóóéññáí òø ðèéí áí äèí äüã í ýí ýàðàèòàé æððææ òýðýæççéýð ø ààðäèàæàòàé áàéí à. Èí äýõäýý ø èèæèèòø äº èðº í èéáí ýññáí ýáèäèäàð çí òèóóéññáí áí äèí äüí ø èí æýé áàðèì òàè-èäáéé áí èã æóññáðèì òàè-èèæäáàä, äí òí í ä ø èèæèèòø äº èðº í , òççí ýññáð-áóé çð äàæäðààñ òðüä-èèáí ñýðæéýð, òàì æàèàð, íº òº í ñýðäýýð, ýðäýí í èéäýì ø ççéýðº òº èèéã áéé áí èã ò àæðéèäü äóññáñáí áàéð í ü-óòàè þì .

Ì í í æ è-óóá òðòòðæòàæàð æàààààà àì üäðàõ áí èñí í ð òýáí èé çð òççõyã òóòàéí í ðí ù òí í èðäýí áí èí ò àñóóäèè òºº í æçé áàèæàäá³ áí òààðáí çàðèì í ðí í òí é èðäýí èé äàáðàð òàðüýàèèü äáèé áí èã ò òàèäàð ýðò ççéí äýðýý òýéýèòýýð áàéæòéàð, æàààä ø èèæèèòø òºº èðº í òýé òí èáí æáí í æð-áóé ì í í æ è-óóäüí ýðò àð æèéã òàì æàèèàð, èðäýäýý áçðòäýð, í ýññáí ýí ýäýýèèéí áààçü äáèé áí èã ò, òãðàðèèèòàòàé òí èáí í òí é áí òí í äüí òóóèü òí æí í ì æèéáí èí äñðí í æé áí èã ò ø ààðäèàæàòàé áàéí à.

Ì í í æ è-óóá í èí í ð àæèèèàæ ñóð-áóé í ðí óóäüí ýè-èì ñàèäüí ýàì í ü äýðäýã òççí èé ýðòèéí àñóóäèè òàðèòóññáí àðòàð á àæèèèóéèàð áóþ ó æàààààà àæèèèàæáóé ì í í æ è èðäýá æààààààñ ì í í æ í óéññá èðæàæèèàæ áóé òàæà-àæèè-äüí ýðò àð æèéãòàì æàèèàð ççáí ýññá "Òàæà-àæèè-èä áà òýáí èé äýð áçèèéí æø ççäèéí ýðòèéãòàì æàèèàð" òóòàéí Á-üí èí í äáí èèáí ýññáí í ðí ò í ü èðäýäèéí ýðò àð èèðí èéññáí çéé àæèèèàæà áí èí ò þì .

¹² Òççõäèéí ýðòèéí Èí í äáí ò
¹³ Áí ÑÓ-á àæèèèàæáóé ì í í æ è Èðäýäèéí çàðèì ýðòèéí òýðýæççéèò ñóáàèæà, ÕÝ-È, í ÕÕS, Óí ÕÁ, Ì í í æ è óéññáñ æàààà í ðí óóäüí æææã, áóí á çéèääýðççäyã àæèèèàñáüí òí èáí í , Õèèáí òðí í è òº æèééí òºº èº òº á, 2007 í í , Áí ÑÓ

ààèàèàò çí ðèèã í ð ò ð í ð í ð ó ó è à è ò, òáí à è à ò ò ñ è à ì æ ò ç ç ò ý é ç ý ý è, á ó ñ à ù í í ý ð ä ý ý ð í á ú á è ò, ò ò à è ò á í è í í ç è ò ò ä è ò ý ä ò ò ð í ð ó ó à à è à à ì à à ò, à ñ ð à ì æ è í á í è í á ó ý í ù á à è ã ó è è à à æ, ñ à í, è í ì í á í è, á á í è á à è ã ó è à ò, ò ý à ä ý ð è è à à à à ò ð ó è à ò ç ý ð ý ä ç è è ä ý è ò è è æ ä ý ä

3. Integration á ó þ ó ý ð ä ý è ò ý í á í ð ó ó è à ò ç á

Ñ ç ç è è í ý í ç á ò à à í à æ ð à è ç ç ñ è è è á í ù í ó ó ñ à í ì ° í æ è à ò ó ó è ù, ñ í ù ý à è è í ç à ñ æ è í ý ð ä ý è ò ý í á í ð ó ó è à à à ° ò ð ò ð ò ý è á ý è, ò ò ð í ð í ð ó ó è à è ò è è ñ ý í æ ç ð à à ç à ð à ò, ò ç ð ý ý ñ è ý ò ç à ì à ð ð à ò è à í è í ò, ç ý ý è ñ ý í ì ° í ð í è è ò ° ò ç ç à à à à ò, è í ì í á í è, ñ à í æ è í ò í á í ð ò í é ò ó á ù ý ç ý í ò è à-á í è í ò, ç ç ñ ä ý í á à è ã ó è è ñ à í á á í è è è ñ à í à à ò à é à à ì í ó ó ð ó ó è æ à à à ò æ à ù í á à è ã ó è è à à æ à ñ è ò ò ý í æ ý í è è í ° ò í ò è á ò ð à à à ò à ì . Ç à ð è ì æ ò ý ä á ó þ ó í í í æ è ó è ñ à à ò ç ä ý í ý è ç è è à æ è è à à à à ý á ó ó è æ á à é æ à ò í á í ð ò í é æ ç ð ó ó á ù á í à ð è è á ð è à ì ñ ó à è à ò à à:

Ñ à í á à è ã ó ó è à ò, ò á í à è à ó ó æ ó ó è à ò: Ñ ç ç è è í ç á à í è í í ó è ñ ù í á à è ã ó è è à à æ í ñ à í ò ç ç æ è ò ý ý ð ñ à è í ñ à í à à í ù, ò ç ì ç ç í è ý æ è í ñ à í á à è ã ó è à ò ç ç ý ä ý è æ ç à ð à à ð à à é à . Ä ý ý ð ò è ñ à í æ è í ç í ð è è ã, ç è è à æ è è à à à à í ù ð è æ ý è í ù ò ç ì ç ç í è ý æ è í, á ó ó à è ò ä ç é ò ó ñ è à ì æ à ð ò ò æ è í æ ç é á í è í í ý ä ó ó á ó ó ð à é í ð í ù è ð ä ý ä è è í à ì ù à ð à è à ä ý í æ ý ä ç ç ç è ý ò ç í ð è è ã í ð ò ð ð í ò ç ð ý ý ó ý é ç è è à æ è à à à à ý á ó ó è à à á ó ð à à ñ ò ó ó à é í ñ à í æ è í ñ à í ò ç ç æ è ò, ì ° í ð í è é ý ò ç ç ñ ä ý ð è è á ò ò à è è è ° í ò è è æ à à à æ ç é ó ð è ð ñ à í á à è ã ó ó è à ò í ý ð ý ð í ð ó ó è æ è ð æ á à é æ à ì ° í ð ý í à ð ð ò ç ì è é í ç ä ý í á á ó ó à è ò ä ç é ò ó ñ è à ì æ ò ý è á ý ð ý ð ò à ð à à à à à à ì ° í ò à ò à à ð à à ñ ç à è è ñ ò è é ò ó ó í ý í æ è í ì ° ð è ò ò ò ý è á á ð à ð æ á ò ð ò á ý ð ñ à ý è á à à à ò à é à ò í ò í ò í æ à í á í è í í ó è ñ ù í í ð à è ò è è ò ì ° í ð ó æ à ò ä ý í ò ò ý ð ý ä è ò ý ä ð è ý í ä ý ý ð ò è à ð æ à ð ç è è ä ý æ ä ý ä

Á á í è è í á ó ó á ù í è è è ç ç è ý ò: Í ð à è ò è è ò ò í ò è í è à í í á á à è æ à à æ à í ù ó è ñ ù í ò ò ð í ð í ð ó ó è à è ò ó à é á á í è ç ç ñ ä ý í á à è ã ó ó è à ò, à à ð à à í ù à à ì í ó ó ð ó ó è à ò ì ° í ò à ð à à ò ý í à è ò ä ç é á à é à à è, ò ó á ù í è è è ç ç è ñ ý í

õ° äë° õ° ð° í ð° çóó-ëáí áí ðëóóëàõ ãàçàð, ç° àð° ð° èòýé õí ãíí ì ù í ãàçðóóàúí °° ðñàëéí çéë-ëççéýã-äëéí ñýæã áçðëé ì °í ðí éé ãúéëãýí éé òàëààð ì ýäýýé ° ð° ççðæéãóóëëàð òçéýýéãýæ ççðãý ýñ áéäëççëñýí òí òëí ëáí ëä òçéýýéãýõ òàðëóóëëãú äòñãñí ààð óããý ò òýðæéí èèðççéýéòòàðüòáí ãóé ñàéí áàéääããýæóóóëü-ëä ççäýãàãý. Ì °í Áãðí àí ù Ýðççæéí óóëëéí 261 äçãýð ççéëéí èàòäëí ãò äòðüàããñáí ãýí òòýðýãçééäýãñýí òí òëí ëáí ëä àààòàð ì °í ð° óããò ãýí ò òýðæéí óë ì °ð áàéããà ýñýòëéã áàãòàð ñóãàëæã ýí ò òýðýã çééäýæí ëñí í í ðëí ã , òççí éé çàðòóóëëèòü áí àðëéí ð àëæããááéããà í ù "áí òëð ì °í ðí éé" òðñãëüã òàñëáí çí ãñí í õí ä -óòàë ççðýã ãúéòýóãýãááéí à.

Òýãýë ì í í ã è Óëñ 2002 í í ä áí ò óáàà ì °í ð° óããò ãýí ò òýðæéã Ýðççæéí óóóëéí ä òñããã 2006 í í ù 07 áóããàð ñàðüí 08-í ä "ì °í ð° óããò áí ëí í òàððí ðëçí ù ñãñí òççæççéýòýé òýí òýò òóòàé óóóëëé" áàòàëñáí áàéääááí ëí ä-äýððòë ò° ðëéí òýðýã ò° ðã°í áàéóààëòü í àæëëëããà ýãóóëñáí òí òëí ëáí ë äàéòãúé áàéí à.

Ñççéëéí ãðãááí æëëéí áàéääààð àéááí , ñí ù ñòàòëñòëëãñ ççýðýã ì áí àéä òççí òóààëääàëàð, ààëëãã òýýé òàòóóëüòàé õí ëáí í ò é òýðýã ì áí ñóóðóóëëàð áí ëí í ñýðãýðýã í °è°è° õ ýí , áýëäí ýé òóóëü áóñãàð ì èæàããò, áí ðëóóëàð, òýðýãýð, áóñãà ñáéáý çí ýéýðýã òàòáí í ðóóëàð, çí òëí í áàéãóóëëàð ççýðýã òýðæéí òí í °ññ° ð áàéããà áó ð° ä äýððòë òýðæéãëèðççéýí ð àëæãò ýãòããà óããýí ò çééäýéä ì °í ð° óããò ãýí ò òýðæéí ýí æéí ýéáí áí òççá àãóóëããñãàð áàéòàä ð àëæãëãúé ýãñãàð èðãý.

Óóòàééááë, Ýðççæéí óóóëéí 113 áóð ó òççí òóààëääàëàð òýðýã 2008 í í ä 9, 2009 í í ä 12, Ýðççæéí óóóëéí 192 áóð ó ì áí ñóóðóóëëàð áí ëí í ñýðãýðýã í °è°è° õ ýí , áýëäí ýé òóóëü áóñãàð ì èæ àããò, áí ðëóóëàð, òýðýãýð ãýí ò òýðýã 2008 í í ä 7, 2009 í í ä 8, Ýðççæéí

Óáóóóëü áóñì °í Æí èé ýðäýèòèéäçí ãñí í æ÷àààòäýéäýýñ óèñí ðí ù
ýäèéí çàñæéí àð óèäýé, ðàðààò áóñ áàéääè àèääæàæ ççí èé çð
ääæääàð í ù í èéäýì áóp ó æðèéí èðäýäèéí ñí äñýí ðóóèèèð
òàì æàèèæàñàí ýðð ç° ð÷èæ° ð° à òçðäýä

Áóñää ð° ðèèéí äýì ò òýðäýçäèéí àèèè ì °í Æ óæàò äýì ò òýðæéí
òí òèðí ã÷í ù ð óá áàéääæäýýñì °í ýí ý äýì ò òýðæéí çí èèí ñáí èèí í
äýæðýí í ýáí ù ä ì äí è æðæääæäýýñ °í °° ä° ð ç° äð° í àèèää äýì ò
çéèäèèéí ð óá çí èèí ñ áí èñí í ýðäýäèéí ýðð àð æéä òàì æàèèð,
ó÷èðñàí òí òèðí è, òí ð óðð æéääðèèæð àñóóääè èèçç ýðèæàæáàéæà
í ù ýí ý äýì ò òýðæéäð àèæð èèðççýðýä òçèðýò áí èæ÷ààòäýé áàéí à.
Èèí ä äýýðð ð° ðèèéí äýì ò òýðæéí í èéä èéí òí ð àð óèü áí èéäýì ä
òàì èóèèð, äýì ò çéèäèèéí òí òèðí ã÷í ù í èéäýì òýð ÷èäýðýý áàéää
äýäæéäí èéä æýí ý ð° ðèèéí äýì ò òýðæéä èèðççýðýä ì ýðäýð ñýí
áí èí ãñí í òç÷èí äýèòäýò, ðóóèèèýð çççéí í ð÷èí ááí èí ãñí í áóé áí èä ò
ð ààðäèèæ ççé , ñí í ð óðæáí æð÷ áàéí à.

Òççí ÷èýí ì áí àèä ð° ðèéí °í ä° ð àèááí òóð ààèòí óóäüí äýð áçè,
òàì ààòáí ñàááí , í àéçí ° ðàèéí í ýð äýýð èò òýì æýýí èé ð° äè° ò áí èí í
çè ð° äè° ð ð° ð° í Æ áçðòäýæñýí áàéää÷ ñàí òççæéí ýð ççñäýðèéä
áí àèòí é òí æòí í ò ýðð ççéí í ð÷èí ä áçðäççèýýäýé, ààèèæ, òýýé
òàðóóèèéí äýì ò òýðæéäðí äí ðòí èèñí í ðóóèèéí çààèòäýí äçç ýäòóó,
ááí èí ù äýðäýäýò ñàí òççæéí àèáà ðóóèèè áóñ ì °í Æ í èé äýéäýýä
òýí àð, ì ýäýýéýò ççðäýý òàì æàèòàé òýðýæççèýðäýé áàéæà, ì °í Æ
óæàò òýðæéäèèðççèýðýä ÷òðèè ð° ð ççðýááí èñí í òàòàððüí ðóóèè
òí æòí ì í æóá áí èí ãñí í áóé áèð , ðèèýýð èò òýì æýýí èé ì °í æéä
äýéí ýýð í ðóóèèæ æðææ áàéæääæ æàèèèéí áàéæóóèèèæ èèðççèè
÷ààòäýé ì °í òççí àí ù í áçðòäýé ð° Æ èä° ðææ÷àààäýé áàéæà çýðýä
í ù ì °í Æ óæàò äýì ò òýðýæýé òýì òýðýä ñààä áí èæáàéí à.

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ 2010/2

Òàààð ï ðø èçóé áí ð ð ð ï ðø èçóé äýäýäí ýðäýí çæéí çí ýò àáóéèæ í ù áí ðèð ì ° í ð ðø ðèéäì ° ð° ð ðí ð ð° í °° èòýé áí èì òù äèèýððèéèæ áàèéäää Ó-èð ï ù ðóóèèéí äàáóóí èñí í ì ° í ð ýì àðòýäýð á° ð° ä öýí àð áí èí ì æí é áàéääääàáà óéñàä ðø èñ° í òàòààðùí òýì æýäýäýð àèèääà òçí , ðóóèèéí ýòäýäèéí òàèéí , ï ðèí æì äòí äí ðòí éèäí äáàðóóí ù ï ðí ù òàòààð , áçðòäýè , öýí àèòùí ñèñòàì èéäòýðýæçèñí ýýð ì ï í ä è óèñ ðóó ÷èæýñýí áí ðèð ì ° í ð í èé óðñæèù äçí äñí ï ð , èí äýñí ýýð ø óààðæ òàòààð ðø è° ä-äèéí ýðð àð æéäòàì äàèèàð , óèì ààð òçí èé í àéì ààí ä èðäýäýý ° ðòççèýóäçé áàéò , òàð òàì òè , ì àì ñóóðóóéàð áí àèñùí òàð çàòù äòààð , ààèèæä öýýè òàðóóèèéäàñèàí çí äñí ï ð , èí äýñí ýýð ì ï í ä è Óèñùí èðäýä ï í äñýí ðóóèèí ä çààñàí ýððýý áçðýí ýäèýò áí èì ì æ áçðäýò ðì .

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ ÁÎ ÈÌ Í Õª ÆÈÈÈÍ
ÕÀÐÈÈÕÀÍ ÕÌ ÈÁÍ Î

ÁÎ ÷
ÕÝ-È-ù í Àöèàö ðàö áðáí ò

Äýèðèé äàÿàð òçí èé ýððèéá ðàì äàèèàð, ð° ðèçèýí äÿì æð ççáí ýñí ýäñýí ç° äð èè° èä òçðýð çí ðèèä í ð Õçí èé ýððèéí òçäÿÿì ýè òóí ðàæèèè ã1948 í í ä äàðèñàí áèèýý. Ýí ý òççðýí áàðèì ò àè-èáí ù Äýèðèéí òí , ðáóäàð äàéí ù äàðààð çàèéí òèñí ðí óóäùí äóí ä òçí èé çí ý òýí èéá òí äòí ò, òççí èé ýððýì çýðæéá òçí äÿòäÿòÿä ÷óðàè à-òí èáí ääí èòí é ñóóðù áàðèì ò àè-èáí èñí í á° ð° ä òçí èé ýððèéá òçèýýí ç° äð ° ðççèýð, í ýäñýí í èèä èòòí é áí èí òí ä ä è çí ðèèä í ù ðè èæ áàéá. Õçí äÿýð òèèáóðèáí òçí èé ýððèéí áí èí í áóñàä òí èáí ääí ò í èí í òèñííí äÿðÿáäàðèæè ° ðä° ð° ä òçèðýð áí èñí í ðì .

Äÿððòí èí í òàèðòçí èé ýððèéí äÿðÿýí èé òçðÿýí ä òèñí ðí óóä òçí èé ýððèéá ðàí ää, ðàì äàèèàð ççðÿä òçèýýðèéí çýðÿäÿýý í èí í óèñííí ðàì òùí í èéäÿì èÿæèéí ° òí ° òàèèàä äæáàéí à. Çí èé ääáóð àèèèàà òèñí ðí ù òçí èé ýððèéí í ° ðð° è áàéèèè òàðèèèòáí àèèèäçé áàéèèè äÿðÿýí èé òÿí àèòùí òí ðí í í óóäùí äçä ýèð, ç° äè° ò æççäÿÿñ òàðæ áí èí í. Õçí èé ýððèéá ççðÿýí äççðÿýí òàì ääí ù àèèèàà òèñí ðí í óóäùí ° òí ° òàäùñàí çí ðèèð òÿäÿýð áàéèèè í ù òçí èé ýððèéá ðàì äàèèàð ð° ðèçèýí äÿì æð í ù àì àðäçé, ýäðÿýðýé àñóóäèè áí èí òù ä äàðèí í òí èæ áàéí à. Ýääÿýð í ù óèñ ð° ð, í èéäÿì , ñí , è, óèàì æèèè çýðÿä í èí í òç-èé ççèèéí òèè ààñ òçí èé ýððèéí í ° ðð° è áàéèèèè ýäðÿä

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ 2010/2

• Õ ðeéí àeáá í ü í eéã eéí ýì çýááçèæeéí òýðýæýý, ø ààðàeàãü à òàðæàèçàí ççýõ;

• Óóeü ýðõ ççéí òí æìí eöí í í ü àeà àaàñàí, ì ýðãýæeéí, òçðòýýì æýé áàeó á° ð° à çàõ çýýeééí ýàeéí çàñàæ òýëàààòàé ð° æeééí òóóeü òí æìí ì æáí eí í í ° ð° eèeááçðä ççéýðeéí çýðýæýý ð° ðeéí áí eí í òóàeéí òýâð eééí ñàeáàðü í òàðeóòeàãü í òí æìí eöí í á òàí æàõ.

Ñàeí çàñàæeüí ýí ý áçõ ççéýeòççä í ü òçí eé ýððòýé ñàeø æçé òí eáí í òí é þì . Çí eé í ýãòì ä æeø ýý í ü eððýí eé áí eí í óeñ ð° ðeéí ýððeéí òóáüä çí ãñýí òóóeü í ü àeèààà óeñ í ðí ü çí ãñýí ñóóðü áí eí òí ñ æáí à eè òí ä, í ðí eöí í ãòàí æñàí ø eéááýð æðæàð, í eí í òðæeü÷ ççýé áí æeü ã áçðä ççéýõ çàí ààð æçéöýðãýõ çàñàæeüü á óàeðààòàä í ýí ÷óðæ þì .

á í ° æeéí áàeáeààð òçí eé ýððõ í ü çð äçí òýé ð° æeééí òàí òü í àæeèeàæàí ü í ýãçí ðeèeã, àðæà òýðýãñýé í ü áí eæááeéí à. Óçí eé ýððeéí eí í ááí òeòá í ü áí í ð áí eí í òçéýýí ààã-í ðí óóáàà óeñ ð° ðeéí áí eí í ýððõ ççéí í ° ð° eèeáñàeæðóóeàð, ýáóóðàeòàé òýì òýõ àæeèá í ðí eöí ò ýððõ ççéí çí äýñ ñóóðü í ü áí eñí í ð eððýí .

Çí eé çýðýæýý ° í ð° ðñ° í çóóí ü àðeò äýáø eè, àeáàáí ààñ ñóðàeòàí òçí áçòýí ä ð° æeééí òç-ýýð ñàeí ñàeòàí àí üäðàeüü á áçðä ççéýõ, òççí eé áí òí ð í ýí òýðæççí ä ýáóóðeüü á áóóðóóeàð çí ðeèeã í ð ð° æeééáçí ðeèòáí eã òí ýãñýí ñ í äýñòí eé Áàeðóóeèãü í æeø ççí 189 í ðí ü ð° e° e° ä-àeéí äýýä òýì æýýí eé óóèçàeòààð äýeòeéí óeñí ðí óóáàà ð° æeé áí eí í áàeæeüí ð-í ü áí æeí ã à òóeæàð-áóé òçí äðýé áýððø ýýé áí eí í òýããýðeéã ø eéááýðeýõ, ð° æeééá óðàæ eóóeàð àñóóäeüü á 2000 í í ä òýéýeöýæì ýí æáí ü Óóí òàæeèüü á áàòàeñàí áàeáàã Óóèçàeòààð ýí òýðæççí ä ýáóóðàe, ° eñ ð° e° í á

áóóðóóèàð ç° àð èè° èä òçðñýí áí è òààð ààà 2015 í í òçðòýèò òóääòààí ä° ðèéí í° ò áí èí èòí í í ä òèèðóðèáí òçðýóí àéí áí çí ðèèò áçðèé ì ýí äáí ù Õ° äæèéí Çí ðèèòóóäü äáàðàèæýý.

Ì í í ä è Óèñúí òóáüä ì ýí äáí ù ð° äæèéí çí ðèèòóóí çí äñýí 8 çí ðèèòí í ñ äáí à Õçí èé ýðòèéääàòèäæäæóóèàð, àðä-èèñáí çàñàæàèü ä ð° äæçèýó 9 äýð çí ðèèò áí èä æäýáð ççèýí äððäñáí í ù í èí í óèñúí òçðè éí ä í í èí ä, òóðð èàää ñóàèàð í ýäççéè áí èæáàéí à. Ì ýí äáí ù ð àèæóðð çççèýèòççä í ù ýáóóðàè, áí èí äñðí è, òçèñèéí òýæ áàèääè, òççðýä áí èí í ýðèéí ýðççè ì ýí ä, ° ä-èí ýí äýä, áàèäæèü í ð-èí, ð° äæèéí ð° è° äýèòèéí òçí ð èýè çýðýäí àð ÷óðàè í èí í àñóóäèü ä òàí àð-áàèää í ù í ° í òçí èé ýðòèéí ð° è° á áàèäèü äçàðèè òàèàðð èèòáýð áàðèè ò áí èæáàéí à.

Õ° äæèéí äòí äáí ðòí é áàèäèü äòáí äð, òççí èé çðð èí èéäýðð ççéí òóáüä áàòàèäæäæóóèàð çí ðèèä í ð ð° äæèò ýðò òýí ýýð ýðòèéä òí ì ù, í èí í äððäñáí áàèäää Óýäèéäýðð óèñ ðð-èä, ñóàèää-èä í äí í ä òçðòýè ççí èéäýðð ýñýð òàèàðð èòýðð ì äðäèääæòí, ð òàèüí áàèð ñóóððòàè áàèäää-1986 í í ä í - Á Áð° í òèé Áññáí áèáé 41/128 áóäàð òí äí í èí í ð "Õ° äæèò ýðòèéí òóðàé òóí òàäèè"-ü äáàðàèñáí áàèäää - ççí èéäòààð èáí 1993 í í ù Ááí í ù òóí òàäèè áí èí í çéè äæèèèäæáí ù ð° ð° èá° ðòí ù äàðèí òóñäæýý. Õ° äæèò ýðòèéäí èí í óèñúí ýðò ççéí òóáüä äàðàðð áàèäèü äð òóñäñáí áàéí à. - ççí ä:

•Í - Á-ù í "Õ° äæèò Ýðòèéí Òóí òàäèè"

Õ° äæèò Ýðòèéí Òóí òàäèèüí óàèðòäèä "ð° äæèé í ù ýàèéí çàñàä í èéäýí, ñí, è, óèñ ðð ðèéí òí äð çéè ýäð á° ð° ä ýí ýí ù í èèòòçí àí ù í ñàéí ñàéòí ù ð° è° ÷èæýñýí áàèð áà ð° äæèéí ýäð äàðü òçí áçðèéí èäýáðèòýè, ýðò ð° è° òýé áí èí í çð äçí òýé í ðí èòí í í äýýð çí äýñèýæ òççí ýýñ äðàð çðð èí èéäð óààðäðð òóáàððèèàðäà í ðð èí í" äýæýý.

• **Õí è è áí èí í èðäyæéí ýððéí Àð ðèèéí ä¿ðí èéí óàèððæèä**

Õí è è áí èí í èðäyæéí ýððéí Àð ðèèéí ä¿ðí èéí óàèððæèä “õ° ææõ ýððééä àí òààðàð í ù ÷óðàè á° ð° ä ¿çyè áàðèì òèàè, ì ° í ò¿äyí ýè áàéäèùí òóàüä èðäyí è è áí èí í óèñ ð° ðèéí ýððééäyæèéí , çàñàä í èéäyí áí èí í ñí , èùí ýððýyñ òóñàä í ù àâ÷ ¿çyõ áí èí ì æ¿è áà yæéí çàñàä í èéäyí áí èí í ñí , èùí ýððééí òyðyææèòí ù èðäyí è è áí èí í óèñ ð° ðèéí ýððééäòáí æð áàòàèæà áí èäí ááèèyý” äyæäóðäñäy. Óòñ áàðèì òàè÷æéí 2 äóæàðç¿èä “(1)Õí ä¿ð° ðèéí yæéí çàñàä í èéäyí áí èí í ñí , èùí ð° ææèéí ýððòyè áàèò áà ¿çí ä òyáäyýðèéí ýðð÷° è° , áèà ò¿í è è áàéäèùí äç¿è , ñí í ð òàððæèçàí ¿çyõ á° ð° ä ò¿í ð° ð° èòòí è è í èèòèyã° àèéäòyæ ò¿ðòyí y. (2) Óèñí ðí í á¿ð ð° ææõ ýððééäæáí òààð áí èí í òàí òðáí òàí æð ¿çðyãò¿èyýí y” äyæäóðäñáí áàéí à.

• **Ááí í ù Óóí òàæàè äá ÷ è è àæèèèäæáí ù ð° ð° èá° ð**

Ááí í ù Óóí òàæàè äá ÷ è è àæèèèäæáí ù ð° ð° èá° ðèéí 10 äóæàðç¿èä “Õí è è ýððééí Äyèòèéí Áàæà òóðàè í ù ð° ææõ ýððééäÕ° ææõ ýððééí Óóí òàæàèä ¿çñäyí áè è áí èè ñí ù áàáòó ò¿äyí ýè áí èí í ñàèð æ¿è ýðð á° ð° ä ò¿í è è çí äñyí ýððééí æ è ä¿ðyèäyò¿çí ì ° í áí èí òü ä ààòèí áàòàèæ áàéí à. Õ° ææõ ýððééí òóí òàæàèä çààñí ààð ò¿í í ù ° ð° ð° ð° ææèéí æ è ñóáúáèò ðì . Õ° ææè í ù ò¿í è è á¿ðè è ýððééäyæèyðèéä òyèáàðð òóèäàä÷ ð° ææèéí äòòí àááàèäè í ù í èí í óèñí í òyí æyýí ä ò¿èyýí ç° äð° ð° æñ° í ò¿í è è ýððééä òyçæàððèàòü äç° äòð° ð è è òàä áàèæ áí èí òæ¿è. Óèñ í ðí óóä ð° ææèèèä òáí ææ ò¿çí ä òóèæðàð áyððò yýèèèä àðèèæàòàð òàí òàð÷ àæèèèä òyðyæyè. Í èí í óèñí í òàí òü í í èéäyí èyãð° ææõ ýððééäòyðyæ¿èæ ð° ææèéí áyððò yýèèèä àðèèæàòàä ÷èæyñyí í èí í óèñí í ¿ð ä¿í òyè òàí òü í àæèèèäæáä ð° òè¿èyí äyí æèò , ñòí é. Õ° ææõ ýððééä òyðyæ¿èyõ ° í ° óààáí òóæàòàáí ù àòèò äyáð è è æàðàòàä çí äyñí è è ò¿áð èí ä ð° ææèéí ¿ð ä¿í òyè áí äèí æ ð ààðäèæàæàè è á° ð° ä yæèéí çàñæéí òyæ , ð óààðæà òàðèèòàà áí èí í í èí í óèñí í ò¿áð èí äyð òàòàèé yæéí çàñæéí í ° ð° è áàéäàè ÷óðàè áí èí í ” äyæçààñáí áàéäàä

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ОЛОН УЛСЫН НЭР ТОМЪЁО

Ò

Òàéàáí æãñààè, öóæààí òèéó ýðõ – ï ðàáí í à ì èðí í á ñí áðáí èá – right of peaceful assembly

Õí áçð òàéàáí çàì ààð òóðáí öóæààð, æãñààè öóæààí òèéó ýðõýé. Ýí ý òàéààð “Õí èé ýðõèéí áçðí èéðèéí Õí òàæàè” – ùí 20-ð ççéèéí 1 äýö öýñý, “Èðãýí èé áà öèñ òðèéí ýðõèéí öóðàé í èí öèññí í Ì àèò”-ùí 21-ð äçãýýð ççéèä çààñáí .

Ì áí àé öèñ í àñýí öóóèéí ààà, Ì í í ã è öèññí í èðãýí áçð òàéáí ààð æãñààè, öóæààí òèéó ýðõýé áí èí öü äöóóèö-èáí ç° äø ° öñ° í . Ýí ý ýðõèéäýäèýöýä àðä-èèñáí í èéãýí ä öèññí í áóð óí èéã èéí àð öèãçé áàéààè, í èéã èéí öýá æóðàì , öçí àì ùí ýðççè ì ýí ä, , ñ ñóððàðóóí ù ä òàì æàèèàð, ýñâýè áóñäùí ýðõ, ýðõ-° è° äðàì æàèèàð àð èãñí í èðõèùí ççáí ýýñ öóóèééí ààæó öí æí í ñí í ñ ° ö öýçæàðèèèè öí æí í öü ä öí ðèæèí í í .

Òàì èàð áóð ó áóñàä öýéáýðýýð öýðöæé, öçí èýãáóñààð áóð ó öçí èé í ýð òðèéãáí ðí ì æèí í òàðüöàð áà ø èéöãýöèéí ýñðýá èí í ááí ö – èí í ááí öèý ï ðí òèá ï ù öí è è äðóæö æãñòí èèö, áãñ-àèí áá-í ù ö èèè óí èæàð ù èö áí ñòí èí ñòáí àèáí á í áðàù áí èý è í àèàçáí èý – convention against Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment

1984.12.10-í ù Í - Á-ùí Áð° í òèé Àññáí áéáéí 39/46 öí æí í èí í ð öèñ í ðí óá òàì èàð áí èí í áóñàä öýéáýðýýð öýðöæé öýðöæé öçí èýãáóñààð áóð ó öçí èé í ýð òðèéãáí ðí ì æèí í òàðüöàð áà ø èéöãýöèéí ýñðýá

¹⁰ í ° ö í ü äóæààð 2010/1-ò

Ëí í ááí òèä í ýäáýí í ðí ò, ñí , ðõí í áàòèàò áí èí í ääðúí çñýãçòðàòàä í ýýèòòýè äýæààòèàäññàí . Ýí ý Ëí í ááí ò í ù 1987.6.26-í ä òç÷-èí ò ð æ èà° ð áí èñí í .

Òàì èàò áóp ó òýðòæé, òçí èé , ñí í ñ ääóóð òàðùòàòàñ ÷° è° òýé áàéóýð ÷° è° - ññí áí àà í òí ù òí èèèè æññòí èí ã áññ÷-àèí áá÷í í ã í áðàù áí èý – freedom from torture or cruel, inhuman treatment

“Èðäýí èé àà òèñ ò° ðééí ýðòèéí òòòàé í èí í òèñúí Í àèð”-úí 7-ð ççéèä çààñí ààð òýí èéä÷- áí èí á òàì èàò, òçí èýááóñ òýðòæé òàí ààæ í ýð ò° ðééá í ù áí ðí ò æñí í òàðùòàò áóp ó ò èéòäýòèéä òí ðèæñí í í . Òòòàééààè : °° ðééí í ù ç° àð °° ð° èäçéäýýð òýí äýýð ÷-ýí í ýèæéí áóp ó ò èí æýò òòààí ù òòðð èèò ðèéæ áí èí òäçé. Òàì èàò äýáýá í ù í ýáýí áóp ó äððàääàä÷- ýòäýáýýñ ò ýáýý ñýèò, ò ýäççéýáààò, çéèññýí áóp ó ñýææýäýæáàéæà òýðýðòí ù ò èéòäýò, àéèæáí ñçðäççéýò çí ðèèä í ð ò° ðééí àèááí òòð ààèòàí , ýñòçé àèááí ççðýäççéòýòäýæáóé òçí °° ð° áóp ó òççí èé ° ä° í òàòæñí ààð, ýñòçé èè, ààèä ç° àð °° ðñí °° ð í ýáýí ñàí ààòàéæàð òç÷-òýé ò áí àèæáí çí áí í òú ä òýèí ý. Òóòèééí òçðýýí ä òí ðèò çéè àæèèèàæà ççí ä òàì ààðàòäçé. (ýí ý ýðð ÷° è° í ù òàæááí òí ðèæñí æáàéæà áóp ó áàðèè÷-èàäññàí òçí ççñýýñ æááí à ñóððóóèèéí ñóððà÷-èä, ýí í ýèæéí ° á÷-ò° í äýò ò ýò òçí ççñòòàì ààðí à)

Òàì èàæòèéèäýñýí ò ýáýäèèèèäòç÷-èí äçé áí èä ò- í áááéñòàèòàèúí í ñòù çàýáèáí èý, òñòàí í àèáí í í ã í í ä ï ù òèí é – invalidity of the statement which is established to have been made as a result of torture

Òàì èàò áí èí í áóñàä òýèáýðýýð òýðòæé, òçí èýá áóñààð áóp ó òçí èé í ýð ò° ðééá áí ðí ò æñí í òàðùòàò çéè àæèèèàæàí ù çð äçí ä áàðèè÷-èàäññàí , ñààòóóèèäññàí äýò ò ýò ýòäýáýýð òèéèäýñýí ò ýáýäèèèèèä ò ççí òàñèàò àæèèèàæàí ä í í òèí ò áàðèè ò áí èä í òýðýæýðäçé.

Òàòèð äóóóó, í þ ó í ù ò í ì ñäí èðí é òççõäèéí ýðð – í ðàâí ääòäé èí äàèèäí ä è òí ñòäáí í í î ññàèù ò ääòäé – the right of the disabled and mentally retarded child

Òàòèð äóóóó, í þ ó í ù ò í ì ñäí èðí é òççõäýä í ýð ð ð° ð° òàí ääóóéö í ° ð° èä, çí ðèð, ñí í ð, ð° ãñ ð° ð° èä° ð° äæð° ð° ð, í èéä èéí àì üäðàèä èäýáðöýé í ðí èðí ò ýððöýé. Õ ð çàññáí þ ó í ù ò í ì ñäí èðí é òççõäèéí áí èí í í í òä é ðàèàì æýäèýð ýððèéäðçéýýí ç° äð° ð° ð÷ òççõäèéí áí èí í òççí èé ýóýä ýð, àñðáí òàí ääèèää-, ðàðäèèççáí äýí äæä- äà áóññä ðçì ççñèéí áàéäàèðàé í èéöýæáàéäæ, èéí òççõäýä áí èí í òççí èé ð° è°° áí òààðàè ðàèàì æðààèä-äàä äððäññáí òççñýèðèéí ò í ü ääðð, áàéää í ° ð° è áí èí èðí í í ò í î òèðýýð ðóññèì æçççéýðèéäð° ðèçéýí äýí äæð, ñðí é. Èí í ááí ðèä çààñí ààð ýóýä ýð áóþ ó òççõäèéí ð° è°° áí òààðàè ðàèàì æðààèä- áóññä ðçì ççñ, áàéäððèèääí í ñáí òççæéí í ° ð° áí èí èðí í ä ðàððäèèççáí àèü áí èí ò í î ð çí ý ð° èä° ð° äçé ðóññèì æ ççççéýð á° ð° ä ýí ý ðóññèì æ í ü òççõäèéí ñí, èüí áí èí í í þ ó í ù ð° äæèèäí ðí èðóóéáí, áí èí èðí í í ò èðýýð áèä òççí èé ðóáüä ð° äæèèä í ü áçðýí äççðýí ðáí ääð, òççí èéä í èéä èéí àì üäðàèä òàðáí í ðí èðóóéäðää -èæýñýí áí èí áñðí è, ì ýðäýð èèéí áýèðäýè, ýí í ýèæéí çéè-èèäýý, ýðççè ì ýí äýý í ° ð° í ñýðäýýð, ð° ä° èí ° ðèéí çéè äæèèèääðáí ä áýèðäýð, àì ðàð, áí èí èðí í ä í ð ðáí ääððäð çýðýä çéè-èèäýýäçð í ° è°° öýé öýðýæýð áí èí í æí í ð ðáí ääðð äçí ðèí í .

Òàòèð äóóóó òççí – èí äàèèä – disabled person

Òàòèð äóóóó äýæð° ð° èðèéí ýñççè í èäí í èí í ñ òàí ààðàðäçéäýýð áèä áýèäðúí áóþ ó í þ ó í ù -àäàððè äóòí ääññáí áí èæ ðóáèéí áí èí í í èéä èéí àì üäðàèèí ð ààðäèèääí äáçðýèä í ü áóþ ó çàððèì öýñæéí ü áèä äàáí ðáí ääðäðäçé èèèäàà ýðäýäèéäðýéí ý. Õ° ä° èí ° ð, äæèé ýððèýèðèéí ñàèáàðð, “òàòèð äóóóó” äýäýð áèä áýèäðúí áóþ ó í þ ó í ù -àäàððè í ü äýí ðñýí èé ðèì ààñ òààðð- ðí ðèðí ð äæèèä í ðí ð, äæèèä öýäýýð òàääðð áí èí í æí ü í í ðòí é öýçäàððèääññáí òççí èéäðýéí ý.

Õ ðeéí àeáà – ã ñoáàðñoáái í ày ñeóááà – civil service

Óoóàeí óeñúí oóoeüä çààñàí ázðýí ýðoeéí òzðýýí ä òðeéí çí ðeèò, -èãzððeéãoýðýæzçýð çéè àæeèeàæà.

Õ ðeéí àp óeãé áeéàeä oàðø èàð çéè àæeèeàæà áà ýeæààðeái æàóóðoàð – äãyoàeúi î ñòù, î î äðù ààp ù ày áãçí î àñí î ñòù ã ñoáàðñoáà è àeñeðeì eí àoëy – Activites prejudicial to the security of the state and discrimination

Õ ðeéí àp óeãé áeéàeä oàðø èàð çéè àæeèeàæà ýáóóeñái ýñâyè çzì ä ñýðäýæýæ áeéæà ýðýýæeéí oóoàeá àâ÷ oýðýæzçýð àðæà oýì æýýæeæàðeái æàóóðoàð ýààeòàeí oí eái í ççýæái eí oýñýðeéã Í ÓÓÁ-úí Áð°í oèe áaæà oóðeúí 1958 î í ù 111-ð eí í áái oèeéí 4-ð çzèeä: "òðeéí àp óeãé áeéàeä oàðø èàð çéè àæeèeàæà ýáóóeæ áàeæì àæããé æýñýí çí äýñeýeýð ñýðäýæýæ áeéæà ýñâyè oèeí çéè àæeèeàæà ýáóóeæáeæà í ù í îeì æñí í ýðýýæeéí ýñðýãàâ÷ oýðýæzçýð ýì àð ÷ àðæà oýì æýýæoóoàeí ýðýýä çí äýñí eé î ðàèèèè, ñ ãðòì úí äàðó áeéæoóeèæñàí ýðò ázðeé áeéæoóeèeàæà oái ààð ýðò ýæeýð í ° oó° èä ýeæààðeái æàóóðoñái æýæ ççýðãé" æýæ oàeéàðeèàñái áeéæã

Õ ðeéí àeáà oàø èò oýæ ýðò – î ðàâî ðàâî î ã äî ñoóí à è ã ñoáàðñoáái í í é ñeóááà- the right to equal access to civil service

Óoóàeí óeñúí òðeéí áeéæoóeèeàæà í eéã eéí æðàè, áeéæã, çí äýñ óãàà, àðùñí ù ° í ð, oýè, òzèñ, òð° í ð -èí ýý, ççýè áí äí è, ø àø eí ø çðeýæýñ çè oái ààðái àeáà oàø èò àæeè eí eí ì æí ð oái ææàðòù ãoýeí ý.

**Õ ðë° ð óñòääõ äýì ò òýðýä– ï ðañõõí èáí èà äáí í òèää –
crime of genocide**

Õ ðë° ð óñòääõ (ääí í òèä) äýì ò òýððæéääõðüä÷èèàí ñýððæééýõ, òèèì òýðýä çéèäýä÷èèäð èèèäýì òýððè ççýõ òóðäé 1948 í í ù èí í äáí òýä çí äýñ óñàà, àðüñí ù °í ð áóp ó ø àø èí ø çðèýäí ýðýéí õ í ù ðóáüä àèèääà à çéýä õ çí èèä çéýèä í ù áóp ó òýñæéäí ù óñòääõ çí ðèèä í ð çéèäñýí äàðààõü çéèäýè í ù ð° ðë° ð óñòääõ äýì ò òýðýä ï°í äýæ õí äí ðõí èèñí í äàéäää ñ çí ä:

- * òèèì á çèæéí æø ççèèääèèò
- * òèèì á çèæéí æø ççèèéí áèä ì àðáí àèä í í òòí é äýì òýè ó÷ðóóèäõ áóp ó óóààí ñáí ààí ä í ù ñí ä ñáñóóèääõ
- * òèèì á çèæéä á çéýèä í ù áóp ó òýñæéäí ù á çðýèäýì óñòääõää ÷èæýñýí àì üäðäè, àðóéí í° òðèèèääñàì ààòèèääð áéé áí èä õ
- * òèèì á çèæéí äí òí ð ò çéýä ð° ð çéýðèèä çí äñí í òí ä ÷èæýñýí àðää õýì æýý àääõ
- * ò ççðä ççèèäõ çí ççñèéí í ýää çéäýñí í° ð° ä ò ç÷ýð ø èèæ ççýõ

Ó

**Óèñ òçì í èé ýí ò òàéääí í ðø èõ ýðõ– Ì ðääí í àðí äí ä í à ì èð
right of peoples to peace**

Ì ñ-ààn 1984 í í ä áàðèñàì Óèñ òçì ýí ýí ò òàéääí í ðø èõ ýðõèéí òóðäé òóí òàæàèääà Ì èí í óèñü í ýí ò òàéääí , àð óèæçé áàéääèü ññàðèí òàì ääèèäð ýääè Ì ñ-ü í ä è çí ðèèä ì °í áí èí õü äòí äí ðõí èèæì áí àé äðèèæéí óèñ òçì ýí ýí ò òàéääí í ðø èõ ýðõýì àðèóí ýðõòýé á° ð° ä ýí ý ýððèèäí ù òàì ääèèæòýðýæ ççýðýä òóñ ä° ò° ì ççççýõ ýääèè óèñ äýðí ççèèéí áí äèí ä äàéí ù , þ óí ù °í í° ò° ò° èéí äàéí ù àð óé çàí àèü äçàééóóèèð, óèñ õí ì õí í äü í òàðèèòääí ä ò ç÷ òýðýæýõ ýääèèü ä àðèèääõ, Ì èí í óèñü í ì àðääáí ù ä ýí ò òàéääí àðääð ø èéääýðèýæ áàéðää ÷èæýñýí áàéðü ä ñ àðääàæ, óèñ òçì í èé ýí ýðçç ýððèèä

çàñààðèàààã òàí ãààã çàñààðèàæ° ð-èèä° ã çéèäâýðèéí ãàçàð, ýñâyè áàðèèãí çéèäâýðèýè ýáóóèàã áí èí í áàðüæ áàéãóóèàõ áýèòãýèèèãòàí ãàãã ò óí ààí áí òààüãããáóñàã ãàçàð

4. çí ð-èè-èè ýñâyè áàðàãããðàèéí çàí , ò° ò° ð çàí , áí òí í ã óñáí çàí ààð òýýâýðèýáýàí ° í òçí -èýí ãàðààð ç° ò° ã° ðè° ò° ñ áóñàã à-àà áàðàããáí í òààòàí àãóóèàòàã áí èí ãñðóóèããã çéèäâýðèéí ãàçàð çýðýááóñàã ãàçðü ãòàí ààðóóèñáí áàéí à.

Õèñ í ðí í áçðèéí ò° ðèéí ýðð áçðèé áàéãóóèèãã í ýãòàèàãñ àæ çéèäâýð, í° ð° òàèàãñ òóããèããã, ò° ã° àæàòóéí ñàèáàðüí ýèãã çàããèèãòí áí ðòí èèãí ã

Í áñýí òóóèü – èí í ñèèòóóèý – constitution

Í èéãýí ò° ðèéí áàéãóóèèããí çí äýñ, ò° ðèéí áàéãóóèèããòàü í òí ãòí èòí í , çí òèí í áàéãóóèèãò, çéè àæèèèããáí ù çàð-èè , èðãýèéí çí áñýí ýðð, ççðãèèããàòàòãáí áýòæçèñýí á° ð° à àðã òçí í èé òçñýè ýðð ýèçèýè, ýðð àø èãñí í èððèü àèèýððèèèæááéãããóèñü í ã è òóóèü. Í áñýí òóóèü í ù òóóèü ççéí òàí ãèéí äýýã òç-èí -ààèèèèè ýðð ççéí áàðèè òàè-èèè ° í .

Í äýñí èé òóóèü òí ãòí í ñæ-í àòèí í àèüí í á çàèí í í ààèèèèè ñàí national legislation

Òóðàéí óèñüí òóóèü òí ãòí í ò áàéãóóèèèãããñ áàòàèñáí ýðð ççéí áàðèè òàè-èèè

Í äýñí èé ò° í ò – í àòèí í àí èüí í á ñ áí üø èí ñàí – national minority

Òóðàéí óèñüí òçí àí ùí àèèèýí òòýè òàðüòóóèèããã òí í í ù òóáüã ò° í ò áí èí ò òýè, àðññ ° í ð , ñí , è èðãýí ø èèéí òýý òóáüã ýèããðàð,

°° ðñàèéí ° à° ðì ° ò áàéàèùã òààãàèàò òçñýè ýðì ýèçèýè áçðèé òì àì ðòì é áçèýãòçì ççñ. ò í äýñí èé ò°° í òí ù°° ðèéí ñì , è èðãýí ø èýý òààãàèèæçèäèýò, °° ðèéí ø àø í ù ãø çòýò, ò° ð° èð òýèýýðýý ýðèð ýððýýð òàì ãàãààò , ñòì é.

ò í ý ò° èá° ðãçé áí èì àñðì è – ááñì èàòì í á í áðàçì áàì èá – free education

Õçì áçð áì òàì ø àòì ù áí èì àñðì èù ãçì ý ò° èá° ðãçé ýçýì ø èð ýððòýé. Áí òàì ø àòì ù áí èì àñðì èù ã çýì ø ñýì ýýð òàòì èè ì ýðãýæèéí áí èì àñðì èù ã ðì èðòóèàì äóí ä, äýýä áí èì àñðì è ýçýì ø èð áí èì ì æ áçðãýí ý. Ýí ý òóðàé “Ýäèéí çàñãá í èéãýì , ñì , èùì ýððèéí òóðàé ì èí ì óèñùí í àèò”-ùí 13-ð ççèèèéí 2 ààòù òýñãéí à)—ä Ì àèðàà ì ðì èòì ã-óèñóóä, ñóð-áí èì àñðì ò ýððèéáòýðýæççèýòèéí òóèä òçì áçðò àì òàì ø àòì ù áí èì àñðì èù ãçì ý ò° èá° ðãçé çààáàè ì èã ò áí èì èòì ì áòàì ãò òðãà òýì æýýã àááàè çì òèí ì ãýæçààñàì . Ì ° í ì áí áé óèñùí ò ò ñýíí òóóèèéí 16-ð ççèèèéí 7-ä “Õ° ð° ñ áçðì í èéòèéí áð° í òèé áí èì àñðì èù ã çì ý ò° èá° ðãçé ì èã ì í ” ãýæçààñì ààðàà çì ý ò° èá° ðãçé ñóð-áí èì àñðì ò ýððèéáòýðýæççèýò òóóèù ççèí áàòàèãààòì ãòì ì ñì í .

ò ð-èèæàààò ýöýä, ýòèéí òýý äàèè èðãýí èé òàðùýàèèèòàé áàéò ýðò – ì ðààì äáòàé ì ì èó-èòù ãðàãàáì ñòàì áóáòù èò ì ðè, ì í ù ò ðì àèòàèé – right of the child to obtain prospective parents' nationality

Ì èì í óèñùí òýì æýýí ä òççòýä çð-èççèýò àñóóààè í ù çð-èýèòýä ýì àð í ýãýí òóóèù , ñì ù òýçãààðèèèèò áàéòãçé í ù òì ãòì ì ãàñì í , çì òèò ãòðì ùí áàãòó çð-èýò çéè àæèèèàãàãáóóñãàãàð áí èã ò áàðèì ò áé-èã áçðãñýí (æø ýý í ù, ýðò áçðèé áàéãòóèèèãùí ç° àø° ð° è ãýò ì ýò) òì òèí èàì èä òýðýæãýã ì ° í òççòýä í ù çð-èèæààñàì ýöýä ýòèéí àì ùäðàì ñóóáàáì ðì í ä ø èèæèò, òóðàéí ì ðì ù èðãýí èé òàðùýàèèèòàé áàéò ýððòýé.

- ð-ëýääýõ õççõääéí ç° âð° ð° è – ñí æèñèà ààóáé í à óñú í î äëáí èá – consent of child to the adoption

Èõýí õ óèñ î ðí í à õççõääéí çð-ëýõ õóóèù , ñí ù çéè àæèèèääè à çð-ëççéýääýæ ááéääà õççõääéí ç° âð° ð° èèéá õàðæèççàæ ççäýä Æèø ýý í ù: î ðí ñ óèñúí äýð áçèèéí ýðð ççéäýð õççõýä í ù 10 í àñ õçðñýí õí õèí èäí èä çð-ëýèðèéí çéè àæèèèääè à òççí èé ç° âð° ð° èèéá àääàä Äýõäýý ççí èéáõççõääéí çð-èèæàààð° ðð° è° è° ð° ñ° í í° òýð õççõýä í ù çð-ëýí àäää-èéí äýð áçèä àääàí õóääòàääääð àì üääð-ààéñàí áà òýáí èéá° ð° èéí ð° ðñ° í ýõýä, ýõ äýæ ççýæ ááéääà õí õèí èäí èä ø ààðääàääççé. Ýí ý õí õèí èäí èä õóóèù í ù õççõýä çð-ëýí àäää-èéí äýð áçèä àì üääðòääà òýáí èéá° ð° èéí ð° ðñ° í ýõýä ýõýý áèø äýäæéáí ýäýõççé ááéääàõàðæèççàääàà ýí ý í óóòü àí ýýñí ýýð çð-ëýääñýí õççõääéí ñýòäýè ñàí ààí ù ááéääèä ì õóääð í° è° èæ áí èí õðì .

- ééääýð-í èé ýäéýè ççäèéääéääóóèàò, ñí í äí í ààñàí ááéääóóèèääääàà ýèñýí î ðí õ ýðð – ì ðàâí ñí çäàòù î ðí õ àññèí í àèüí ù á ñí þ çù è àñòóí àòù á í ðääí èçàòèè ì í ñàí àì ó áù áí ðó – right to trade unions and join o it upon his / her choice/

Õççí áçð° ð° èéí ýäééí çàñàä í èéá èéí àø èäñí í èðòèí î òàì äàèèàò áà òýðýæççéýðèéí ðóèä çééääýð-í èé ýäéýè ççäèéää ááéääóóèèàò, ääääòçç ççðýí , æóðì ù ä í ù ñàðèð áí èççí èòí éäí î ð ñí í äí ñí í ááéääóóèèääääàà ýèñýí î ðí õ ýððòýé.

Ýí ýõçç ýððèéá ýäéýõýä õóóèèàð õí äèí ñí í á° ð° à àðä-èèñàí í èéäýí à óèñúí àðòèäççé ááéääè, í èéä èéí õýä æóðì ù ä òàì ääò, áóñàúí ýðð, ýðð ð° è° à òàì äàèèàòää ø ààðäèèääèèèèñ áóñàä àèèèèè õýççàðèèèèèèèè ðí ðí òü äòí ðèæèí í í .

Ýí ý ðóðáé “x° è° òýé ýäéýèäýí í ýääýõ áí èí í ááéääóóèèää ááéääóóèèàò ýððèá òàì äàèèàò ðóðáé” Í ÓÓÁ-úí 87-ð èí í áâí õýä

